

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 26.

Lördagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av ej mindre riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare än även riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr Alexanderson	med 119 röster,
» Antonsson	» 119 »
» Beckman	» 119 »
» Boberg	» 119 »
» Carlsson, Johan, ...	» 119 »
» Eliasson	» 119 »
friherre Fleming	» 119 »
herr Forssman	» 119 »
» Gezelius	» 119 »
» Gustafsson	» 119 »
greve Hamilton, Alexander, ...	» 119 »
herr Hedenlund	» 119 »
» Hellberg	» 119 »
friherre Hermelin	» 119 »
herr Hjärne	» 119 »
» Kjellgren	» 119 »
greve Klingspor	» 119 »
herr Knaust	» 119 »
» Lamm	» 119 »
» Lindblad, Anders C., ...	» 119 »
» Rosén	» 119 »
friherre Silfverschiöld	» 119 »
herr Strömberg	» 119 »
» Wavrinsky	» 119 »

Anställdes val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse ej mindre riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare än även riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter utsedda:

herr Stålberg	med 106 röster,
» Norman	» 106 »
» Fant	» 106 »
» Hedenström	» 106 »
» Neess	» 106 »
» von Koch	» 106 »

sedan ordningen mellan dem blivit genom lottning bestämd.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 267, utvisande att nämnda kammare antagit första kammarens inbjudning om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst. m. m.

Härefter yttrade herr talmannen, att han efter överenskommelse med herr talmannen i andra kammaren fingo föreslå, det första kammaren ville besluta att företaga vid sammanträde, som komme att hållas tisdagen den 27 innevarande mars, val av ledamöter och vid sammanträde påföljande dag val av suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna sålunda beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 134, om rätt för föreståndaren vid kronohäktet i Ystad Gustaf Edvard Rockström att för åtnjutande av löneförhöjning tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 139, angående pension åt uppsyningsmannen O. Strandbergs änka Jenny Matilda Strandberg; och

nr 140, angående ombyggnaden av Södertälje kanal.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevilningsutskottets betänkande nr 12 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 26—29.

Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
vissa utfästelser
rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta bevilnings- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om fortsatt tillämpning av nyssnämnda lag.

Genom en den 23 februari 1917 dagtecknad proposition, nr 55, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i stats-

rådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

1:o lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.; samt

2:o lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

I nu föredragna utlåtande hade omförmälts, hurusom efter överskommelse mellan lag- och bevillningsutskottens propositionen hän-skjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och lagutskott.

Det ovan under 2:o) omnämnda lagförslaget innehöll följande: »Härigenom förordnas, att lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., sådan denna lag gäller till och med den 31 mars 1917, skall äga fortsatt tillämpning till och med den 30 april 1918. Av Konungen jämlikt sagda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången för-seelse, som i lagen sägs, skall vad där är stadgat fortfara att gälla även efter sist berörda dag.»

Utskottet hade i föreliggande utlåtande anfört, bland annat:

»Redan vid den tid, då utskottet begynte handläggningen av detta ärende, hade samtliga medlemmar av det statsråd, på vars till-skyndan förevarande kungl. proposition förelagts riksdagen, ansökt om avsked från sina ämbeten. Härtill kommer att denna situation in-trätt på en tidpunkt, då vissa frågor av synnerlig betydelse för lägg-ningen under närmast följande tid av vår handelspolitik alltjämt äro svävande, och att det vid sådant förhållande är förenat med alldeles särskilda svårigheter att överblicka de möjliga verkningarna av ut-formningen i olika punkter av vår krigshandelslagstiftning.

Det hade därför, enligt utskottets uppfattning, varit särdeles önskligt att dess slutliga behandling av ärendet kunnat anstå till dess ministerkrisen blivit löst och bättre klarhet i nyss antydda avseende stått att vinna. Då emellertid nu gällande lags giltighetstid utgår redan den 31 mars och olägenheter skulle kunna följa, därest denna lag då fölle bort utan att ersättas med en ny, har ett dylikt uppskov icke kunnat äga rum. I detta sakens läge har utskottet ansett sig göra bästa möjliga rättvisa åt samtliga sig företeende hänsyn och om-ständigheter genom att, utan att utskottet i anledning av föreva-rande proposition ingår i vidare sakprövning än här nedan omför-mäles, föreslå riksdagen att under nuvarande förhållanden medgiva en fortsatt tillämpning av nu gällande lag allenast för tiden till och med den 15 instundande maj, i förväntan att erforderlig lagreglering för senare tid av förhållandena på området ifråga framdeles bliver föremål för Kungl. Maj:ts vidare övervägande och förslag.»

Beträffande det ovan under 1:o) omförmälda lagförslaget hade utskottet förklarat sig icke hava haft något att i sak erinra mot det-samma. Utskottet hade emellertid tillkännagivit, att utskottet av

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.

vissa utfästelser
rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.

(Forts.)

angiven orsak funnit det vara riktigast, att samarbete de båda förvarande lagförslagen till ett.

Utskottet hade på sålunda anförda grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del antaga följande

L a g

om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., vilken lag gäller till och med den 31 mars 1917, skall äga fortsatt tillämpning till och med den 15 maj 1917; dock skall från och med den 1 april 1917 2 § i lagen hava följande lydelse:

Handlar någon i strid mot av honom avgiven utfästelse, vartill tillstånd meddelats efter ty i 1 § sägs, straffes med böter från och med tio till och med tiotusen kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år. Samma lag vare, där någon, som genom utfästelse, varom här förmåles, förbundit sig att icke utföra vara till utlandet eller visst främmande land, gör försök att i strid mot utfästelsen utföra varan.

Har gärningsmannen eller annan, för vilkens räkning sådan åtgärd vidtagits, därav haft vinst, vare skyldig utgiva det belopp, vartill vinsten högst kan skattas; dock att denna påföljd icke ådömes den, som genom samma handling gjort sig förfallen till straff för olovlig varuutförsel eller försök därtill och, enligt vad därom är stadgat, förverkat varan eller dess värde.

Av Konungen jämlikt ovannämnda lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med den 15 maj 1917. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i lagen sägs, skall vad där är stadgat fortfarande att gälla även efter sist berörda dag.

Reservation hade avgivits av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *Knut Larsson, von Sydow, Hammarström, Lyckholm, Forssman, Petersson* i Bjälbo och *Lithander*, vilka på åberopade skäl anført, att de ej kunnat biträda utskottets förslag utan ansett, att utskottet bort hemställa om antagande av det i utskottets utlåtande förordade lagförslaget med den ändring att tidsbestämmelsen den 15 maj 1917 utbyttes mot tidsbestämmelsen den 30 april 1918.

Herr v o n S y d o w: Herr greve och talman, mina herrar! När krigshandelslagen för ungefär ett år sedan trädde i tillämpning, motogs den med en viss oro och tveksamhet av industriidkarna i riket, Vissa mycket långt gående utfästelser rörande till riket införda varor

hade blivit gjorda, och en stor del av dessa voro av den beskaffenhet, att det tämligen säkert kunde antagas, att de ej skulle viina handelskommissionens godkännande. A andra sidan befarade man, att de mera inskränkta förbindelser, som skulle kunna få handelskommissionens stämpel, ej skulle bliva godtagna av de utländska exportörerna eller, rättare sagt, av de utländska myndigheter, av vilka exportörerna voro fullständigt beroende. Det må också sägas, att omedelbart när systemet började tillämpas, det gnisslade litet i gängorna, men dessa svårigheter övervunnos mycket hastigt, hastigare än man vågat hoppas, och det kan med bestämdhet påstås, att lagen därefter fungerat på tillfredsställande sätt.

Utom den nytta lagen medförde i fråga om de alltför vittgående kontrollförbindelserna, som blevo uteslutna, så ledde lagen till en avsevärd lättnad i fråga om importen därigenom att handelskommissionen träffade generella överenskommelser med en del utländska myndigheter angående formulären för garantiförbindelser för införda varor. Därigenom fick den svenska importören den ovärderliga förmånen, att han slapp att med den utländska säljaren förhandla om garantier och dylikt för inköpta varor; han behövde endast förhandla om pris, leveranstid och dylikt som han förstod sig på vida bättre. Avtal och inköp av utländska varor skedde lättare. Det kan således med visshet sägas, att lagen främjat varuutbyte mellan Sverige och utlandet.

Utom ett främjande av varuutbytet avsåg lagen också att förhindra det övervakande av de svenska näringarna, som i stor utsträckning skett från främmande länder; och det måste anses fastslaget att även i detta avseende lagen verkat gott. Redan den omständigheten, att en hel del för långt utsträckta kontrollförbindelser blevo strukna var en fördel, men ännu större fördel var, att man slapp det glidande på förbindelsernas bana, som eljest utan tvivel hade kommit att ske. Om lagen ej kommit, hade nu varit gällande ett mycket stort antal utfästelser, som medgivit utländska myndigheter vida större kontroll över de inhemska näringarna än som varit förenat med rikets intressen.

Det är känt, mina herrar, att bland de krigförande makterna — och det på båda sidor — stora ansträngningar göras att få kännedom om de neutrala ländernas näringar. Det inhämtas med mycket intresse upplysningar härom, och det finns tecken, som ofelbart tyda på att dessa upplysningar icke allenast hava avseende på krigstiden, utan nog även äro beräknade för tiden efteråt. Särskilt i ett land är det känt, att det upprättats en byrå, som samlar sådana upplysningar och som har upplagt ett kortregister över de firmor om vilka meddelanden ingått. Där förekomma även åtskilliga svenska namn, och det uppgives att registret innehåller över 300,000 kort. Nu äro de firmor, som där upptagas, klassificerade; somliga äro upptagna på den så kallade svarta listan, det läser emellertid ej vara så många, utan relativt få, de andra däremot angivas med mer eller mindre dunkel kulör. Vilken risk en sådan utländsk upplysningsbyrå kan medföra för vårt näringsliv i framtiden torde ej vara nödigt att närmare angiva. —

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

Med handelslagen har det varit möjligt att i högst väsentlig mån hejda tillflödet från Sverige med upplysningar till nämnda upplysningsregister.

Vid det sammanträde med industrikommissionen, som finnes omnämnt i den kungliga propositionen, och då kommissionen var förstärkt med vissa utomstående personer, så att den kunde anses vara en fullödig representation för den svenska industrien, blev förslaget om en prolongation av krigshandelslagen i enlighet med den kungliga propositionen enhälligt och så gott som utan diskussion tillstyrkt av industrikommissionen. Inför utskottet har också hörts en hel del sakkunniga personer angående verkningarna av lagen. Alla de experter, vilkas hörande blivit föreslaget inom utskottet, hava också blivit hörda, och det har varit en enhällig mening bland dessa experter, att lagen verkat bra och att det är ett oavvisligt behov, att den blir prolongerad samt att denna prolongation ej sättes för kort. Jag beklagar, att ej alla av eder, mina herrar, kunnat höra dessa experter, ty jag får säga att jag ytterst sällan fått så starkt intryck av en enhetlig, övertygande och sakkunnig mening, som när dessa herrar hördes i utskottet.

Nu har, som vi veta, utskottets majoritet, tillkommen genom lottdragning, endast i så måtto velat tillstyrka den kungliga propositionen, att majoriteten föreslår sex veckors förlängning av krigshandelslagen. Vad har man anfört för skäl härför? Ja, mina herrar, skälen äro enligt min tanke av ganska nedslående beskaffenhet. Först och främst sättes denna fråga i samband med ministerkrisen. Men jag vågar säga, att den i själva verket intet reellt samband har därmed, ty vilken regering, som än kommer till i detta land, måste antagas hava för avsikt att främja näringarna och befordra den så välbehövligen importen till landet av främmande förnödenheter, och det kan för närvarande ingen regering göra utan denna lag.

Det har invänts, att detta ej bevisar, att lagen behöver vara precis sådan den är. Det må så vara; men det har icke från något håll föreslagits någon ändring eller påvisats någon bristfällighet i lagen med undantag av en enda detalj, i fråga om vilken Kungl. Maj:t föreslagit en ändring, som utskottet enhälligt tillstyrkt. Därav framgår, att det ej är lagens beskaffenhet som varit avgörande för utskottsmajoriteten.

Vidare har man satt saken i samband med de svävande förhandlingarna om handelsöverenskommelse med ett främmande land. Jag vågar påstå, att det finns lika liten grund att göra frågan om lagens prolongation beroende härav som av ministerkrisen. Vid det sammanträde inom industrikommissionen, som jag förut har omnämnt, förklarades det uttryckligen utav en utav dem, som varit delegerad vid underhandlingarna med detta land — ja, jag kan gärna säga hans namn, det var herr Marcus Wallenberg — att förhandlingarna voro baserade på en prolongation av krigshandelslagen, och att en sådan prolongation vore ett nödvändigt villkor för förhandlingarna. Det är mig en gåta, hur man under dessa förhållanden, som voro kända i utskottet, kan påstå, att ifrågakvarande förhandlingars svävande natur

kan utgöra ett hinder för prolongation av lagen för så lång tid som Kungl. Maj:t föreslagit. Nej, mina herrar, här är det icke reella skäl. Det har utlovats från vänstern en saklig behandling av Kungl. Maj:ts propositioner. Jag kan för ingen del finna, att man inom utskottets majoritet hållit detta löfte. Det har blivit en behandling, ej efter sakliga, utan efter andra skäl. Men har slagit in på en väg, som torde vara tämligen unik i svenska riksdagen, mina herrar, en farlig väg, där spåren förskräcka.

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

Nu invändes det: utskottets majoritet har ej heller velat avslå lagen, den har velat prolongera den ehuru endast för sex veckor; medför detta någon allvarlig olägenhet? Ja, mina herrar, det medför en mycket stor olägenhet. Det kommer att bringa förvirring i importen hit till landet av förnödenheter, som vi så väl behöva. Näringslivet behöver framför allt trygghet, frihet från kastningar fram och tillbaka. Det är givet, att ifall en svensk träffat leveransavtal med en utländsk man, vilket skall gälla över den 15 maj, den utländska säljaren blir ytterst tveksam, huruvida han gentemot sin regering har rätt att fullfölja detta avtal, ty de utfästelser, som legat till grund för avtalet, synas komma att upphöra att gälla den 16 maj, och vad är då att göra? Likaledes blir det mycket svårt att träffa nya avtal för tiden efter den 15 maj, ty man har ej någon grund för sådana avtal, man kan ej påvisa för den utländska säljaren, att fortfarande de utfästelser komma att gälla, som nu blivit vedertagna. Om en svensk köpare tillfrågas hur det kommer att ställa sig med utfästelser efter den 15 maj, kan han ej svara på den frågan, och då är det sannolikt, så tillspetsade som förhållandena äro, att köpeavtalet ej går i verkställighet.

Herr greve och talman, då det synes mig, som om denna proposition, liksom alla andra, borde avgöras endast efter fullt sakliga skäl, och alla sakskalet ovederläggigen tala för bifall till den kungliga propositionen, har jag äran yrka avslag å utskottets hemställan samt bifall till reservationen.

Herr Larsson, Jacob: Den ståndpunkt, utskottsmajoriteten intagit, gav ingen anledning till ett närmare ingående på krigshandelslagens verkningar. Jag skall heller icke här närmare ingå på den saken.

Den föregående ärade talaren upprepade vad som innehålles i reservationen, därom att enligt det samstämmiga vittnesbördet av de tillkallade experter, vilka hörts i utskottet, lagen i stort sett haft åsyftad verkan. Och jag vill icke bestrida riktigheten av denna uppgift. Jag kan ock vitsorda att de föredragningar, som ägt rum inför utskottet, varit synnerligen intressanta och mycket instruktiva, och man fick därav en klar förnimmelse av att i administrativt-tekniskt hänseende är det genom krigshandelslagen införda systemet så pass fulländat som man över huvud taget kan begära. Nu sökte den föregående ärade talaren närmare utlägga vad reservanterna säga i reservationen därom, att utskottsmajoriteten förts till sin ståndpunkt av skäl som ligga vid sidan av lagens såväl sakliga innebörd som

*Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
rissa utfästelser
rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.*

(Forts.)

tillämpning. Och samme ärade talare underströk kraftigt sitt påstående, att utskottsmajoriteten här brustit i utfästelsen att låta framkomna propositioner undergå en saklig behandling. Jag ber bestämt att få tillbakavisa detta påstående. Det är verkligen på en rent sakligt stark ståndpunkt som utskottsmajoriteten ställt sig, ty mina herrar det system som i kraft av krigshandelslagen etablerats, det är icke endast ett administrativt-tekniskt väl hopkommet system, det är av en mycket djupt ingående politisk innebörd. Krigshandelslagen är icke och har aldrig varit avsedd att vara en lag i vanlig mening. Den är, jag skulle vilja påstå det, ett i högsta grad politiskt dokument. Grundstommen i hela det på grund av krigshandelslagen uppbyggda systemet är ju, att inga andra utfästelser beträffande våra importförbindelser med utlandet äga vare sig civilrättslig giltighet eller straffrättsligt skydd än sådana som blivit i enlighet med krigshandelslagen godkända. Detta godkännande kan enligt krigshandelslagen ske antingen i varje särskilt fall av handelskommissionen eller generellt genom förordnande av Kungl. Maj:t. Men handelskommissionen är ett organ i Kungl. Maj:ts hand. Krigshandelslagen är således en av representationen åt regeringen given fullmakt, som lägger i regeringens hand en diktatorisk makt över hela vårt näringsliv.

Den förste ärade talaren erinrade om att det rådde mycken tvekan vid lagens tillkomst. Ja, jag antar att kammarens ledamöter livligt erinra sig, att det var mycket stark tvekan, huruvida riksdagen över huvud taget skulle kunna gå med på att utrusta regeringen med en makt över vårt näringsliv sådan som ingen regering på århundraden här i landet varit i besittning av.

Det är ju tydligt att, då man lade denna makt i regeringens hand, ansåg man sig böra och kunna räkna med åtminstone stabila regeringsförhållanden. Då utskottet började behandlingen av denna lag, hade stabiliteten i våra regeringsförhållanden upphört. Hela regeringen hade ingivit sin demissionsansökan. Avskedsansökningarna voro visserligen icke av Konungen bifallna, men det förtjänar och framhållas att de voro icke heller av regeringens ledamöter återtagna. Det var således, då utskottet gick till behandling av denna proposition ett sådant inrepolitiskt läge, att vi hade en regering som inlämnat sina avskedsansökningar och avbidade ett definitivt beslut i anledning av dessa ansökningar. Det är alldeles likgiltigt vad som sedermera angavs hava varit den närmaste anledningen till regeringskrisen. Det som här är av huvudvikt det är att — såsom man ungefär en och en halv vecka efter krisens början fick veta i det första meddelandet vari man från regeringshåll sökte att för riksdagen och landet lämna någon upplysning om anledningarna till regeringskrisen och där man fick bekräftelse på vad som ju redan förut kan sägas hava varit en offentlig hemlighet — att krisen hade även sin grund i befintliga meningsskiljaktigheter inom regeringen, meningsskiljaktigheter som gällde icke minst en fråga av stor och avgörande handelspolitisk innebörd och en fråga, som stode i det allra närmaste och mest oupplösliga samband med just den fullmakt som krigshan-

delslagen givit regeringen. Det kan väl då icke sägas, att utskottsmajoriteten förts till sin ståndpunkt av skäl som ligga vid sidan av lagens sakliga innebörd. Tvärtom det är ett skäl, som grundar sig just på denna lagens sakliga innebörd att vara ett politiskt dokument, en fullmakt, lämnad i regeringens händer att med diktatorisk myndighet handhava hela vårt näringsliv.

Det är ju alldeles uppenbart att från vår sida, som intagit denna ståndpunkt, måste man icke minst med hänsyn till den stora tveksamhet med vilken riksdagen i fjol antog denna lag, då man likväl hade att räkna med stabila regeringsförhållanden, tveka att förnya fullmakten på ett helt år under nuvarande svävande inrepolitiska läge, då vi icke veta vilken regering skall komma att handhava denna lag.

Den föregående ärade talaren ville häremot invända, att vilken regering som helst naturligtvis måste sträva till att tillgodose den svenska industriens och den svenska importens intressen och att den för sådant ändamål behöfve denna lag. Ja det påståendet må stå för den ärade talarens räkning. Det är möjligt att det är riktigt, men det föreligger också andra möjligheter. Om denna regeringens avskedsansökningar på grund av förhållanden, om vilka vi nu icke kunna döma, bliva av Konungen bifallna och den kommer att ersättas av en annan regering, vad hava vi för garantier för att en sådan ny regering kommer att följa samma handelspolitiska riktlinjer som den nuvarande regeringen. Alldeles inga. Det är möjligt, att de komma att göra det, och även om man vill gå så långt och säga, att det är sannolikt, är detta en alldeles för lös grund att därpå bygga ett beslut att i en kommande regerings hand, om vilken man ingenting känner, lägga en så vidsträckt politisk fullmakt.

Det är emellertid icke blott den svävande regeringskrisen, som har varit ett avgörande skäl för utskottsmajoriteten att intaga den ståndpunkt, den intagit. I utskottets motivering är ock, såsom den föregående ärade talaren erinrade, hänvisat till den omständigheten, att det finnes en handelspolitisk fråga, som också för närvarande är i hög grad svävande. Den föregående ärade talaren kunde icke finna, att detta hade det ringaste samband med den här föreliggande frågan om krigshandelslagens prolongation på ett helt år. Ja, jag rår icke för att han och hans meningsfränder icke velat se det sambandet. Men det må väl ändå vara ganska naturligt, att frågan om de regler, som skola normera våra handelsförbindelser med främmande makter, kunna tänkas komma att få en något annorlunda läggning i det ena fallet eller i det andra. Det svävande spörsmålet rörande en uppgörelse med England kan ju utfalla i positiv eller negativ riktning.

Den föregående ärade talaren meddelade — vad utskottets alla ledamöter känna — att förhandlingarna med England åtminstone i viss mån — vi känna ju icke alls i huru stor mån — förutsätta en prolongation av krigshandelslagen. Det är riktigt; men därav kan man icke sluta till att, om dessa förhandlingar liksom tidigare sådana löpa ut i sanden och ingen uppgörelse kommer till stånd, krigshan-

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

delslagen därefter kan behöva att vara likadan som den nuvarande eller om icke det måste krävas att i krigshandelslagen, i den fullmakt, som lagts i regeringens hand, kan behöva vidtagas vissa modifikationer.

De betänkligheter, som för ett år sedan rådde beträffande antagandet av det då föreliggande förslaget till krigshandelslag, övervunnos av riksdagen. Men dessa betänkligheter lämnade tydliga spår i vissa uttalanden i riksdagens skrivelse. Där förutsattes, att Kungl. Maj:t vid krigshandelslagens tillämpning icke skulle underlåta att handla i intim kontakt med riksdagen. Jag behöver icke här taga upp spörsmålet, om och i vilken mån Kungl. Maj:t tillmötesgått denna riksdagens förväntan under det förflutna året. Jag skulle vilja i detta riksdagens uttalande lägga den innebörd, som jag tror att åtminstone de båda vänsterpartierna inom riksdagen vilja däri inlägga, nämligen att det icke endast varit ifråga om lagens administrativt-tekniska tillämpning som denna intima kontakt med riksdagen bort äga rum, utan att denna intima kontakt även bort äga rum med avseende på uppdragandet av de handelspolitiska riktlinjerna. Jag håller före, att det är mycket klokt och välbetänkt av riksdagen, om den vid överlämnandet av en nästan obegränsad handelspolitisk fullmakt i regeringens hand, också förväntar, att utövningen av de befogenheter, varmed lagen utrustat regeringen, skall ske i intim kontakt med den svenska riksdagen, med fullmaktsgivaren. Är detta nu möjligt under det närvarande politiska läget, då vi befinna oss under en regeringskris, som i morgon fyller tre veckor utan att riksdagen ännu kan se den ringaste skymt eller antydning om, när eller huru denna regeringskris skall kunna nå ett slut, och medan handelspolitiska frågor av den djupaste innebörd för vårt land fortfarande äro svävande? Det är väl under sådana förhållanden klokt, om riksdagen icke förlänger denna fullmakt i vidare mån än som kan fordras för att lämna tillräcklig tid till att såväl återvinna stabilitet i regeringsförhållandena som ock få åtminstone något begrepp om, huruvida den svävande, viktiga handelspolitiska frågan kan bringas till en lösning eller icke. Att utskottet stannat vid en förlängning på sex veckor, har ju sin naturliga grund däri, att man förväntar, att, om detta utskottets förslag blir riksdagens beslut, denna fråga från regeringshåll skall tagas upp på nytt och föreläggas riksdagen, medan den ännu är samlad. Man kunde därför icke sträcka tiden längre än till den sista dag som grundlagen förutsatt för riksdagens samvaro.

Nu har den föregående ärade talaren, liksom också skett i reservationen, målat upp för kammaren, vilka förskräckliga vådor en provisorisk prolongation av krigshandelslagen skulle medföra för vårt lands näringsliv, och jag får medgiva, att han vid uppmålandet av dessa skräckbilder visade sig vara en ganska konstförfaren målare. Men, mina herrar, om man vill se på saken sådan den är, lär man väl icke kunna förneka, att genom ett bifall till utskottets förslag hela vårt handelspolitiska läge, vår svenska industris och vår importnärings läge bringas till precis samma punkt, där de befunno

sig, innan denna kungl. proposition om förlängning av krigshandelslagen kom under riksdagens prövning. Det fanns, antager jag, då precis samma svårigheter som nu.

Nu invänder man naturligtvis att alla ju hava antagit, att lagen skulle komma att förlängas efter den 31 mars 1917. Ja, mina herrar, låt så vara; men vilken anledning förefinnes för ett antagande, att lagen icke skulle förlängas efter den 15 maj? Det är åtminstone min och mina meningsfränders inom utskottet bestämda övertygelse, att denna lag bör förlängas efter den 15 maj, naturligtvis sedan vi fått se att stabilitet i regeringsförhållandena åter inträtt, så att man vet, med vilken regering man har att göra för utövande av de befogenheter, som en sådan fullmakt giver. Denna provisoriska förlängning kan således, enligt min mening, ingalunda leda till de vådor den föregående talaren framställde till kammarens beskådande, om man icke avsiktligt vill i utskottets förslag lägga annat än vad utskottet däri velat ha inlagt. Det är nog icke utan att det på sina håll finnes en önskan att framställa utskottets förslag i en sådan dager, och vi ha för övrigt redan sett det i åtskilliga högertidningar i huvudstaden, eom ansett sig kunna beskylla utskottets majoritet för att vilja lägga vårt eget land värnlöst för utländskt *handelsspionage*. Ja, så heter det, och det är otvivelaktigt att man kammer att vidare spinna på den tråden. Det kan därför icke skada, att det tydligt och klart säges ifrån, att den delen av lagen som avser att straffbelägga brytandet av ingångna utfästelser och att med straff belägga alla försök till handelsspionage — att dessa delar av lagen icke varit föremål för den allra ringaste meningsskiljaktighet inom utskottet. Jag är också övertygad om, att därom råder icke mer än en mening inom hela den svenska riksdagen, att under alla förhållanden bestämmelser av denna art äro nödvändiga.

Då jag således, herr talman, tror mig hava för var och en, som icke är intagen av alldeles bestämda fördomar mot det betraktelsesätt, som utskottets majoritet gjort till sitt, klart ådagalagt, att det här ingalunda är på grund av några skäl vid sidan av lagens innebörd utan på grund av skäl som bottna just i lagens politiska innebörd som utskottets majoritet kommit till den ståndpunkt den intagit, och då dessa skäl alldeles bestämt tala mot att under nuvarande svävande regeringskris och svävande handelspolitiska spörsmål prolongera lagen längre än för den tid som erfordras för att få dessa svävande förhållanden stabiliserade, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H a m m a r s t r ö m: Herr greve och talman, mina herrar! Det synes mig, att det är med fullt skäl, som de bägge föregående ärade talarna satt denna frågas behandling vid innevarande riksdag i samband med frågans behandling vid fjolårets riksdag, och jag skall lika litet som de bortse från det förhållandet, att, då lagen i fjol förelåg till behandling, inom riksdagen yppade sig en viss tvekan om, huruvida lagen borde antagas, liksom också att denna tvekan nog väsentligen hade sin grund i en något motsvarande stäm-

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

ning på vissa håll inom näringslivet utanför riksdagen. Till förekommade av allt missförstånd vill jag dock säga, att jag härvid helt och hållet bortser från motståndet mot lagen på sådana håll, där profithungern när som helst omhuldas på bekostnad av det allmännas väl, och där det särskilt nu under krigskonjunkturen eftersträvas att inhösta så stora vinster som möjligt utan hänsyn till vad landets säkerhet kräver och utan hänsyn till vad svenska näringslivets välförstådda intressen, nu och i framtiden, skäligen kunna anses påfordra. Jag håller mig sålunda uteslutande till, vad jag skulle vilja kalla det lojala svenska näringsintresset, och även bland detta intresses företrädare fanns det nog en och annan som i fjol ställde sig tveksam, huruvida regeringen och dess organ skulle kunna komma till rätta med handhavandet av krigshandelslagen. Men när det nu vid detta tillfälle gäller att avgöra, huruvida den trots denna tvekan i fjol antagna lagen i år skall förlängas i huvudsakligen oförändrat skick — jag fränser alltså den lilla komplettering som i år föreslagits och varom meningsskiljaktighet icke förekommit inom utskottet — när till besvarande av den kungl. propositionen, den frågan uppställes, då har jag svårt att inse, huru man kan komma till det svar, som utskottets majoritet kommit till. Det ligger väl nära till hands, att man, när man har att besvara frågan, huruvida lagen bör prolongeras eller icke, gör sig reda för, huru den verkat i tillämpningen under den tid som gått, och i detta avseende har ju omdömet varit enstämmigt från alla håll, där man varit i tillfälle att uttala sig om lagen.

I den kungl. propositionen betonar sålunda chefen för justitiedepartementet, att de skäl, som förra året anfördes för lagen, alljämt torde ha sin fulla giltighet. Jag förmodar, att detta uttalande icke heller rörer motsägelse från något håll. Vidare omnämner departementschefen, hurusom såväl statens handelskommission som statens industrikommissions arbetsutskott utan meningsskiljaktighet uttalat sig för lagens förnyande, och slutligen tillägger justitieministern följande, som nog så kraftigt understryker behovet av lagen:

»Då erfarenheten lärer hava visat, att lagen varit till stort gagn i avsedda hänseenden, samt en underlåtenhet att till tiden utsträcka lagens tillämpning skulle få synnerligen betänkliga följder även av den anledningen, att åtgärder och överenskommelser inom de områden av näringslivet, vilka beröras av lagen, i stor utsträckning grundats på den sakernas ordning, som skapats av ifrågavarande lagstiftning, torde lagen böra bibehållas vid gällande kraft jämväl efter den 31 nästkommande mars.»

Vidare ha, på sätt här förut erinrats, de inom utskottet tillkallade sakkunniga enhälligt konstaterat, att lagen i tillämpningen i stort sett uppfyllt de förväntningar man ställt på densamma och att lagens tillämpning, åtminstone om man fränser den allra första tiden, icke givit befogad anledning till några väsentliga anmärkningar.

Inom utskottet har man icke heller på något håll gittat bestrida lagens goda verkningar, och något förslag till ändring däri har icke framställts. Det kunde under sådana omständigheter tyckas, att ut-

skottet icke gärna bort kunna komma till något annat resultat än att tillstyrka den kungl. propositionen om lagens förlängning till den tidpunkt, som valts i fråga om andra av kristidens föranledda lagar. Så har nu emellertid icke skett. Visserligen ha alla utskottets ledamöter varit ense om behovet av en förlängning av lagens giltighetstid, men med avseende å tidsmättet för denna förlängda giltighet ha utskottets båda hälfter stannat i olika meningar, därvid det endast blivit från reservanternas sida, som den av Kungl. Maj:t föreslagna längre giltighetstiden förordats.

Den siste ärade talaren gjorde sig mycket möda att klargöra majoritetens ståndpunkt, då den velat inskränka prolongationen till en så relativt kort tid som till och med den 15 nästa maj, och han sökte därvid även att gendriva den föregående talarens farhågor för följderna av ett bifall till utskottets förslag. Han ville göra gällande, att — som jag tror han uttryckte sig — den talaren såsom en konstförfaren målare framställt skräckbilder av huru tillståndet skulle te sig efter den 15 nästa maj, därest utskottets förslag godkändes och man sålunda lämnades i ovisshet om huru förhållandena sedermera skulle gestalta sig. Till en början må i förbigående erinras om, att den förste ärade talarens målning, för att nu fortfarande använda det uttrycket, så vitt jag förstod, hänförde sig icke till tiden efter den 15 maj utan avsåg svårigheter, som omedelbart skulle inträda såsom en följd av lagens allt för snäva prolongation. För övrigt tror jag verkligen, att man måste erkänna, att, med den intima kontakt den talaren har med näringslivet och särskilt med den kändedom han äger om det svenska näringslivets förhållanden man bör tillmäta hans uttalanden i denna fråga vida större betydelse än vad den siste ärade talaren tycktes vilja göra. Med dessa uttalanden överensstämmer också vad som eljest sports från personer, som kunna anses representera näringslivet och känna dess förhållanden. Det ena som det andra giver fullt fog för det uttalande, som reservanterna gjort angående vådorna av en så kort förlängning av lagen som utskottsmajoriteten förordat.

Emellertid är det av vida större intresse att granska de positiva skäl utskottets majoritet anført för sin ståndpunkt. Jag har, då jag gick till studiet av utskottets betänkande, gjort det med det redligaste uppsåt att ur motiveringen utläsa fullt sakliga synpunkter för den ståndpunkt som utskottets majoritet intagit, men jag får bekänna, att när jag nu hörde den närmast föregående talaren, så fann jag, att jag därvid underkastat mig ett ganska gagnlöst arbete. Om det var något, som han enligt min mening till fullo lyckades ådagalägga, så var det, att den mening, för vilken han förde talan, måste hava anlagt uteslutande politiska synpunkter på frågans bedömande. Man skulle ju eljest kunnat tänka sig, att ett verkligt sakskäl skulle legat i vad utskottet anført därom, att »vissa frågor av synnerlig betydelse för läggningen under närmast följande tid av vår handelspolitik alltjämt äro svävande, och att det vid sådant förhållande är förenat med alldeles särskilda svårigheter att överblicka de möjliga verkningarna av utformningen i olika punkter av vår krigshandelslagstiftning».

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfastelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Men den, som kunde varit böjd att godtaga detta såsom skäl för utskottsmajoritetens hemställan, bör väl knappast finna det hållbart efter den förste ärade talarens upplysning om det uttalande, som gjorts av en av de delegerade för underhandlingarna med England. Detta uttalande läser väl giva stöd för den rakt motsatta uppfattningen, att icke minst detta moment i den handelspolitiska situationen talar för nödvändigheten av att lagen bibehålles under hela den tid som i den kungl. propositionen avses.

Utskottet har vidare hänvisat till ministerkrisen såsom stöd för sin hemställan och skjutit det skälet i förgrunden, varföre det torde få anses vara huvudskälet. Efter den utläggning därav, som vi nu hört, kan man ej tvivla på, att det är av uteslutande politisk innebörd. Om det emellertid i detta sammanhang skall ha någon betydelse, får det väl anses betyda i utskottsmajoritetens ögon, att krigshandelslagen icke i det skick den nu föreligger skulle kunna anföras åt vilken svensk regering som helst. Detta förefaller mig dock vara ett ganska säreget betraktelsesätt, som, åtminstone såvitt jag förstår, icke vunnit något stöd i erfarenheten från den tid, under vilken lagen varit i tillämpning. Och det är väl svårt att föreställa sig, att tillämpningen av en så i alla avseenden saklig lagstiftning, som det här är fråga om, skulle kunna få olika färg, alltefter växlande politisk åskådning hos den regering, som handhar denna tillämpning. Jag trodde eljest, att man borde vara berättigad gå ut ifrån, att varje svensk regering skulle göra sitt bästa för att söka till avsett gagn för landet omsorgsfullt tillämpa en lag sådan som denna, som så djupt ingriper på hela det svenska näringslivets område och som å andra sidan icke i och för sig bör kunna inbjuda till anläggande av speciellt politiska synpunkter i tillämpningen. Jag trodde med ett ord, att man om varje svensk regering skulle kunna antaga, att den skulle giva lagen en uteslutande saklig tillämpning.

Utskottets majoritet har nu icke i de sålunda anförda skälen funnit någonting som talade mot lagen i och för sig, utan har av hänsyn till dem allenast motsatt sig varje mera betydande förlängning av lagens giltighetstid eller som utskottet uttrycker det: »I detta sakens läge har utskottet ansett sig göra bästa möjliga rättvisa åt samtliga sig företeende hänsyn och omständigheter genom att, utan att utskottet i anledning av förevarande proposition ingår i vidare saksprövning» föreslå riksdagen att medgiva endast den här berörde kortare prolongationen.

Utskottet erkänner således, att det icke ingått i saklig prövning av lagen; men jag vågar påstå, att i själva verket intet hindrat en saklig prövning och att vad under behandlingen i utskottet förekommit icke givit någon anledning till, att utskottet vid en sådan saklig prövning skulle ha funnit anledning att förorda någon ändring i lagen. Ingen motion i sådant syfte har väckts, intet yrkande i sådan riktning har framställts inom utskottet, och så vitt jag kan erinra mig har icke inom utskottet någon antydning i den riktningen förekommit utom möjligen något i den vägen, som nu antyddes av den siste ärade talaren, då han, om jag fattade honom rätt, antydde, att man

under vissa eventualiteter skulle kunna tänka sig en sådan stympning av lagen, att man behölle endast innehållet i den så kallade kontrollparagrafen. Jag tvivlar emellertid på att det skulle finnas resonans någonstades inom det svenska näringslivet för en sådan åtgärd, även om den vore tekniskt möjlig, vilket jag dock betvivlar, ty en kontrollparagraf utan samband med straffskydd för utfästelser tror jag skulle vara ett slag i luften. Det handelsspionage, som skulle förebyggas genom en sådan isolerad kontrollparagraf, bleve nog ej av vidare betydelse. Utlänningen behövde nog ej göra sig mycket besvär därmed. De obehindrade utfästelserna komme nog att i rikaste mått utnyttjas till kontroll å svenska näringsidkare och svenskt näringsliv.

Det torde sålunda kunna fastslås, att intet giver anledning till, att den sakliga prövning, i vilken utskottet under andra omständigheter velat inlåta sig, skulle medfört något ändringsförslag i avsedden skulle väl endast inträda, ifall man finge en regering, för vilken uppfattningen, att lagen bör förlängas efter den 15 maj, och jag förmodar, att den möjlighet till ändring av lagen, som man lät framskymta och som jag nyss berört, icke var så allvarligt menad. Ty den skulle väl endast inträda, ifall man finge en regering, för vilken han hyste ännu mindre förtroende än för den nuvarande, ett fall som icke torde behöva räknas med.

Slutligen berörde den ärade talaren även en sak, på vilken man varit inne även vid behandlingen av frågan inom utskottet, nämligen frågan om regeringens ställning till det uttalande, som gjorts i riksdagens skrivelse förra året angående intim kontakt med näringslivet vid tillämpningen av lagen. Vad den frågan beträffar faller det mig icke in att närmare inlåta mig på densamma; jag anser det varken lämpligt eller nödvändigt. Men jag tillåter mig framhålla, att det väl måste förutsättas, att detta uttalande i riksdagens skrivelse tillkommit i samband med de farhågor, som vid lagens antagande uttalades för, att den icke skulle komma att verka på ett för näringslivet tillfredsställande sätt. Såsom något självändamål kunde man väl icke hava att anse denna motsedda kommunikation mellan regeringen och näringslivets män. Efter vad som upplysts inom utskottet och som torde vara allmänt känt, tror jag icke man är berättigad påstå, att sådan förbindelse icke ägt rum. Och att den ägt rum i en utsträckning, som bör kunna anses tillfredsställande, torde väl ock kunna slutas av det förhållande, att åtminstone i senare tid, såvitt förspört blivit, några allvarliga klagomål över lagens handhavande icke förekommit.

Då jag alltså, herr greve och talman, anser, att man måste taga fasta på vad från alla sidos erkännes angående behovet av lagens prolongation, och då de i reservationen berörda olägenheterna av en så kort tids förlängning som utskottet nu förordar — vilka olägenheter i korthet kunna sägas bestå i den osäkerhet, som skulle uppkomma inom näringslivet med avseende å förhållandenas gestaltning efter den 15 maj, i svårigheter med avseende å avtal ingångna för längre tid än till den 15 maj med hänsyn till att straffskyddet

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
vissa utfästelser
rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.
(Forts.)

för sådana utfästelser då skulle komma att upphöra, och slutligen i svårigheten att träffa nya avtal under tiden — då dessa olägenheter enligt mitt förmenande med stor styrka tala mot att i enlighet med utskottets förslag inskränka lagens giltighetstid, och då jag vidare är övertygad om, att denna uppfattning med stor enhällighet och stor styrka gör sig gällande inom det svenska näringslivet, kan jag icke föreställa mig annat än att första kammaren i denna fråga skall ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, och tillåter jag mig därför yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr ALEXANDERSON: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren erinrade om, att då krigshandelslagen i följd antogs av riksdagen, skedde det icke utan stor tvekan, en tvekan som enligt vad såväl han som talaren på Stockholmsbanken nämnde, åtminstone vid den tiden förefanns jämväl inom vitt utbredda kretsar av vårt näringsliv. Det kanske vore skäl att erinra om, huru denna tvekan tog sig uttryck i den riksdagens skrivelse, varigenom riksdagen medgav, att med vissa modifikationer den föreslagna lagen finge komma till stånd. Riksdagen nämnde, att till de betänkligheter, som från industriellt håll hade gjort sig gällande, den för sin del lade de rent praktiska svårigheter den nya ordningen kunde väntas medföra, och betonade slutligen de principiella betänkligheterna i, att en diktatorisk myndighet sådan som här föreslagits, lades i den administrativa myndighetens hand. Men — sade riksdagen — då riksdagen likvisst finner sig böra med vissa jämkuingar godkänna Kungl. Maj:ts förslag, sker det därför, att riksdagen har letts av den uppfattningen, att av den nuvarande situationen sådana förhållanden hava uppkommit, att riksdagen icke synes böra förvägra regeringen den ytterligare maktbefogenhet och det ansvar, som regeringen själv genom framläggandet av förevarande lagförslag åskat få sig tillägga. Riksdagsskrivelsen säger alltså: »Vi hava här en regering som kan förväntas under det närmaste året leda svenska statens öden. Denna regering har själv förklarat sig anse det nödvändigt, för att den skall kunna leda vår handelspolitik, att den får detta vapen sig i händerna. Vid sådant förhållande, och ehuru det ur många synpunkter finnes synnerligen stora betänkligheter och stor tvekan måste råda, anser riksdagen riktigast, att denna regering dock i alla fall får på eget ansvar övertaga detta vapen.»

Huru olika ter sig icke situationen i följd och nu. Då detta betänkande kommer på kamrarnas bord, har sedan nära tre veckor tillbaka det tillståndet rått, att samtliga ledamöter av statsrådet ingivit sin avskedsansökan. Konungen har visserligen förklarat sig för närvarande icke kunna bevilja den, men statsråden hava svarat, att de vidhålla sin ansökan, ehuru de påtaga sig att tills vidare sköta de löpande ärendena i avvaktan, att krisen kan bliva löst sålunda, att vare sig samma eller en annan regering kan taga vid som en verklig regering. Det är tydligt, att de skäl, som sålunda bragte riksdagen att över huvud taget godkänna för ett år en provisorisk lagstiftning av förevarande art, icke längre förefinnas. Det är fullständigt i kon-

sekvens med riksdagens egen ståndpunkt till hela frågan i fjol, då man säger, att för närvarande icke en sådan fullmakt kan lämnas. Men det är ock vidare, såsom redan av utskottets vice ordförande betonats, helt naturligt, att man icke lämnar en fullmakt av denna beskaffenhet, det vill säga utav karaktär att vara nedlagd i lagform, till en regering, om vilken man icke vet, huru den kommer att bli sammansatt och följaktligen icke heller vet, huruvida den för sin del önskar fullmakten lagd just på detta sätt eller huruvida den icke skulle finna nödvändigt att ha den på annat sätt ordnad. Det förefaller då vara det enda rimliga och naturliga, om man säger, att saken bör så att säga ligga på bordet en sex veckor, men emellertid träffa sådan provisorisk anordning, att icke någon menlig verkan direkt uppstår av nuvarande lags upphörande att äga giltighet den 31 mars. Det är detta som föreslagits från utskottsmajoritetens sida. I själva verket är utvägen så ytterst naturlig, att den från början icke har påfunnits från den sida av riksdagen, som utskottsmajoriteten närmast representerar, utan framkastats från helt annat håll så inom som utom utskottet, ehuru man från detta andra håll icke ansett sig slutligen böra gå med på den ordning, som likvisst en gång därifrån framkastades som en rimlig anordning i närvarande situation.

Nu säga emellertid herrar reservanter, att om också i fjol industrien var mycket tveksam, huruvida en så beskaffad lagstiftning verkligen skulle vara till mest gagn och icke i stället leda till stora svårigheter, så har småningom en fullständig omsvängning ägt rum. Det hade, säger den ärade talaren på Stockholmsbanken mycket sant, gnisslat en smula i början. Jag tror, att det är ett mycket eufemistiskt uttryck för vad som ägde rum förliden sommar. Vi kunna ju erinra oss, hurusom t. ex. kända, framstående högerpressorgan här i Stockholm gävo tillkänna sitt högljudda missnöje med de rent förtvivalade förhållanden, som uppkommo, vilket, såsom man på vissa håll ville göra gällande, berodde på olämplig handläggning av ärendena från utrikesdepartementets sida. Säkert är, att det ägde rum en verklig stockning i vår import under en ganska avsevärd tid, en stockning, som visserligen lände vår industri och folkhushållning till mycket men. Nu skulle emellertid enligt talarens på Stockholmsbanken påstående allt sedermera hava förvandlats. Nu skulle allt gå jämnt och tyst. Ja, men på sina håll är nog denna tystnad att tyda på samma sätt som det bekanta uttrycket: »Allt är tyst i Schipka-passet.» Man knorrar icke längre, det blir ingen gnissling, därför att man vet, vad man icke kan få, och då finner det lönlöst att göra några försök. Man har satts på en förknappning, som i många avseenden är betungande för det svenska näringslivet, och man har så småningom resignerat. Det är förmodligen sant, att de utfästelser, som verkligen avgivas och förses med vederbörligt tillstånd, icke sedermera mötas av så mycket svårigheter utrikes, men det är tämligen tvivelaktigt ändå, huruvida man därför kan säga, att allt är bra som det är. Jag undrar, om man icke kommer sanningen närmare, ifall man säger, att denna sak har två sidor. Den ena synpunkten är framför allt den som talaren

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

på Stockholmsbanken gjorde sig till målsman för, nämligen intresset att icke låta utlandet få se vår industri och näring i korten utan söka bibehålla vår självständighet mot utländska konkurrenter. Den andra synpunkten som bör väga emot och förtjäna beaktande vid sidan härav, är att man icke så starkt bör lägga tonvikten på detta intresse, att man därvid avskär för sig möjligheten att få det nödvändiga.

Nu gjorde herr von Sydow det påståendet, att det kan med visshet sägas, att lagen verkat utmärkt, och att över huvud icke någon regering skulle kunna vara utan den, åtminstone ingen regering som vill främja det svenska näringslivet. Däremot vill jag endast säga, att bland majoriteten i utskottet vi icke lyckats förvärva oss denna visshet. Visserligen ha vi icke förvärvat någon säker övertygelse om motsatsen heller, men vi ställa oss på ett helt annat sätt frågande än herr von Sydow gjorde. Det må tillåtas oss andra att icke nu såsom objektivt visst fastslå något, som dock är beroende på så många synpunkter och fordrar så pass ingående kännedom om förhållandena inom olika branscher.

Emellertid hava utskottsreservanterna framhållit, att utskottet av en rad av de yppersta sakkunnige fått reda på, huru det förhåller sig i detta avseende, och vilken belåtenhet som råder med lagens tillämpning. Herr von Sydow tillade, att det är uppfattningen överallt inom industrien; herr Hammarström åter tillade »för att undgå allt missförstånd», att det ju naturligtvis gäller de lojala näringsidkarna och icke dem, vilkas uppfattning och önsksningar regleras av deras profithunger. Jag vill då först för tydlighetens skull meddela kammaren, att de sakkunniga experter, som utskottet hört, voro medlemmar och tjänstemän i statens handelskommission, den kommission, som handhaft vår handelspolitik och haft med krigshandelslagstiftningen under senaste år att göra. Det förefaller mig fullt naturligt, att de på detta håll själva anse, att på det hela taget deras verksamhet fungerat väl. Den ärade ordföranden för kammarens majoritetsparti erinrade för några år sedan kammaren om en gammal anekdot om en Uppsalaprofessor, som blev harangerad med den förklaringen, att han var den främste i sin vetenskap i hela Europa. Förtjust frågade professorn den som sade detta, var han hade hört det, och fick då till svar: Det har professorn sagt själv en gång. Det förhåller sig ju på samma sätt, om man frågar vederbörande ämbetsverk: tycker ni, att ert ämbetsverk är till gagn och välsignelse? Även utan att på något sätt vilja förebrå dem någon särskild avsikt, är det ganska naturligt, att man får det svaret: vi tycka, att det går bra, och det är också på vårt förslag Kungl. Maj:t fortsätter.

Men som sagt, herr von Sydow antydde nu i dag, att detta skulle vara en allmän uppfattning inom industrien. Jag bestrider icke, att herr von Sydow har vida försänkningar, men man kan ju icke undgå att få höra, utan att det ens sker blott i tredje och fjärde hand, utan på närmare avstånd, mycket framstående representanter för våra näringar uttala en bestämd annan mening. Det var inom utskottet ifrågasatt, att man skulle höra särskilda representanter för industrien,

men det avböjdes från en av de nuvarande reservanterna. För min del får jag säga, att jag icke mycket höll på det yrkandet, därför att jag icke var så säker på, att man hade fått en klarare bild av det verkliga läget, ifall man hade följt detta uppslag. Det kan nämligen för en stor industriidkare icke vara behagligt att utsätta sig för risken att för ett frimodigt uttalande om sin mening i en näringspolitisk fråga finna sig för vidsträckta kretsar, av vilka han kanske är mycket beroende, plötsligt förflyttad från de »lojala» till de »profithungriga» näringsidkarnas klass. Det är av liknande skäl nog icke heller så säkert att av vad på ett officiellt kort sammanträde förekommit, då tillfälligt tillkallade näringsidkare fått giva svar på vissa framkastade frågor, få en riktig uppfattning om industriens egen mening och allra minst, om man icke känner de närmare förhållandena, under vilka yttrandet avgivits, t. ex. huruvida det avgivits på en tidpunkt, då man på det hållet förväntat, att utländska handelsunderhandlingar skulle komma att gå i lös och egentligen haft sin uppmärksamhet riktad på hur saken ställer sig om detta skulle komma att ske.

Detta föranleder mig att gå tillbaka till ett yttrande, som den ärade talaren på Kronobergsbanken nyss hade, då han för sin del liksom den första ärade talaren i dag gjorde gällande, att från mycket kompetent håll hade uttalats, att om de engelska underhandlingarna lämna ett positivt resultat, så förutsätter dess tillämpning också tillvaron av en krigshandelslag sådan som den nuvarande. Det är mycket möjligt, att så är förhållandet. Men man får ju också räkna med en motsatt möjlighet, nämligen att de engelska underhandlingarna leda till negativt resultat; och då återkommer man till de olika uppfattningarna om huruvida man kan säga, att det i allo varit så tillfredsställande med våra importmöjligheter under det gångna året, eller huruvida man icke kan tänka sig, att en nytillträdande regering kommer att taga i övervägande, om man icke bör övergå till ett annat system. Den bestämda mening herr von Sydow hade, att krigshandelslagen sådan den är skulle vara den enda möjliga, förefaller mig förestavad av en doktrinism, oväntad från en så eminent praktisk man som den ärade talaren. Det borde finnas flera vägar till Rom, och de olika vägarna hava väl vardera sina fördelar och olägenheter. Att det just i detta fall skulle vara så, att endast *en* väg och *ett* medel kan tjäna ändamålet, är väl ändå i betraktande av förhållandena i andra länder, som icke begagna alldeles vårt medel, omöjligt att kunna godtaga.

Herr von Sydow säger vidare, att vi äro inne på en farlig väg och att detta är ett ovanligt steg. Ja, vad är icke ovanligt i denna situation! Det är icke vanligt, att det pågår ett världskrig som det nuvarande. Det är icke vanligt, att svenska riksdagen stiftar provisoriska lagar, innefattande diktatorisk myndighet för regeringen med giltighet ett år i sänder. Det är icke heller vanligt, icke ens annars och än mindre i en situation som denna, att det pågår en regeringskris sedan en tid av tre veckor tillbaka, rörande vars grunder och förlopp dessa tre veckor icke bragt den svenska allmänheten och riksdagen någon klarhet. Det är mycket nytt och ovanligt i

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utställser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

denna situation. Jag tror icke, att det nya moment, som innefattar, att lagens prolongation bestämmes på kortare tid än som tilltänkts, är så märkvärdigt, att det förtjänar framhållas såsom något särskilt ovanligt och farligt.

Den siste ärade talaren ville göra gällande, att av utskottets vice ordförandes anförande klart hade framgått, att i själva verket »politiska» skäl dikterat utskottets betänkligheter. Ja, men här rör man sig ju med den gamla evigt återkommande förväxlingen av innebörden av termen politisk och politisk. Den siste ärade talaren ville tydligen inlägga någon sorts riksdagstaktisk aktion, något taktiskt moment i det hela, medan utskottets vice ordförandes yttrande helt enkelt gick ut på, att denna krigshandelslag är av politisk karaktär i den naturliga och självklara meningen, att den ju avser att lämna regeringen medel i handen att föra en viss handelspolitik. Och det kan ju icke bestridas, att det är en rent politisk lag i denna mening. Då nu frågan är, huruvida denna möjlighet att driva den ena eller andra handelspolitiken skall bestämmas för en tid av ett år vid en tidpunkt, då den som skall regera enligt denna politik icke finnes, och det icke är bekant, huruvida han kommer att finnas, synes utskottets uppskovsförslag vara det mest lämpliga, så mycket mera, då vi befinna oss i det läge, att det är svårare än vanligt att bedöma saken, därför att man icke ännu kan överblicka, vilken situationen blir, därest de svävande handelspolitiska underhandlingarna leda till negativt resultat. Jag nödgas för min del bestämt protestera mot, att man söker inlägga någon annan mening än denna i utskottets betänkande eller den föregående talarens ord.

Jag skall sluta med en hemställan till de ärade talare bland utskottets reservanter, som här velat betona, att så stora svårigheter skulle komma att uppstå för industrien därigenom, att om förlängningen äger rum endast på sex veckor, en del affärer icke skulle hinna avvecklas, innan tiden är förbi — jag hemställer till dem, att försöka bidraga till klargörandet, liksom utskottets vice ordförande gjorde, att här icke för någon bör föreligga anledning till oro i det hänseendet; att man fastmera *inom riksdagen på alla håll är ense om, att avgivna handelsutfästelser böra vara belagda med straffskydd även efter det, att dessa sex veckor gått till ända.* Den punkt, varom man förut varit tveksam, är ju, huruvida sådant straffskydd skall komma endast sådana utfästelser till godo, som av statens handelskommission uttryckligen godkänts, eller även sådana som icke varit försedda med denna sanktion. Då nu krigshandelslagen under den närmaste tiden skall gälla, kan ju detta skydd icke givas andra än dem, som äro försedda med regeringens eller krigshandelskommissionens sanktion, och man kan då vara fullkomligt övertygad, att regeringen och riksdagen skola vara ense om, att i fråga om sålunda avgivna och sanktionerade utfästelsers bindande kraft förlänga krigshandelslagen. Det kan icke vara annat än till industriens favör, att man gör tydliga uttalanden från olika sidor inom riksdagen i denna viktiga punkt. Sker så, bort-

faller det egentliga skälet till oro för, att svårigheter skulle uppstå för industrien i följd av den åtgärd, som av oss föreslagits.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
vissa utfästelser
rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.*

(Forts.)

Herr L a r s s o n, K n u t: Den som bara praktiserat litet i saken och haft med industrien att göra, har klart för sig, att före denna lags antagande det var betydande svårigheter för alla parter. Bankerna försökte visserligen hjälpa till så långt möjligt, men det gick dåligt i alla fall. Det har blivit bättre, sedan denna lag kom till. Men på sista tiden har man kommit in i en återvändsgränd beträffande många avtal. Därom skall jag dock icke yttra mig nu. Man måste beklaga industrien, som helt plötsligt utan vidare ställts i denna situation, ifall det om sex veckor är slut med dessa utfästelser. Nu är det väl ingen som tror, att om det ligger stora laster i våra grannländer västerut, för vilka utfästelser lämnats och angående vilka underhandlingar pågått utan att leda till resultat, man likväl skall lyckas få dessa varor närmare oss. Så vitt jag kan se, fordras, att dessa varor skola förbrukas inom landet och, vad råvarorna beträffar, vid fabriken, och när då dessa varor komma hit och kanske få ligga sex à sju veckor vid fabriken, hinner importören bli löst från dessa utfästelser. Jag påstår, att under dessa sex veckor och kanske en tid efteråt importen till Sverige kommer att bli helt minimal, ja kanske ingen alls, och detta gäller inte blott ett land, utan alla länder. Jag får ge en utfästelse till Norge, om jag vill ha in en importvara därifrån, som vi behöva här i landet. Jag tror, att det blir en stagnation, och jag kan inte fatta, varför de, som äro motståndare till denna lag, inte hava mätt ut tiden litet rymligare, så att de affärer, som redan äro igångsatta, kunnat bli avvecklade. Eller också skulle man ha haft ett annat system färdigt.

Nu har man sagt, att dessa sammanslutningar i olika branscher skulle innebära ett sätt att få in varorna, ett sätt, som man tror skulle vara mycket bra. Nu har det emellertid faktiskt gått så, att i både Holland, Norge och Danmark det inte gått bra med denna organisation, utan det gått sämre än i Sverige, och Norge står just nu i begrepp att antaga en handelslag precis sådan som den svenska, dock mera skärpt. Jag kan därför inte finna annat, än att det hade varit välbetänkt av lagens motståndare endast ur importsynpunkt och ej på grund av andra förhållanden, om de åtminstone mätt ut tiden så långt, att de affärer, som äro påbörjade och under närmaste tiden skola avslutas, kunnat fortgå ostörda, om lagen ändras. Jag för min del beklagar det avbrott, som helt säkert kommer att lända till industriens nackdel, ifall lagen prolongeras endast för sex veckor.

Jag har, herr greve och talman, endast velat säga dessa ord.

Herr H e d e n s t r ö m: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har blivit uppkallad av den förste ärade talarens yttrande och skall nu be att med några ord få utveckla min ståndpunkt i frågan. Jag vill då säga, att jag är av en helt annan uppfattning, i vad det rör den industri, inom vilken jag arbetar, nämligen pappers- och sul-

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

fitindustrien. I dessa båda tillverkningsgrenar äro vi ytterst beroende av två olika varor: den ena är harts, som i regel levereras från Amerika och till någon del även från Frankrike, den andra är svavel, som i regel levereras från Italien och Amerika. Nu förhåller det sig så, att vår import av dessa varor kontrolleras av England, och denna kontroll är ganska enkel. För att få veta, huru mycket harts och svavel Sverige behöver, kan man ju i England helt enkelt skaffa sig de i bokhandeln tillgängliga uppslagsböckerna över pappers- och cellulosaindustrien, och i vilka man kan räkna ut, hur många ton papper och hur många ton sulfid, som här i landet tillverkas. Därigenom är kontrollen mycket enkel, och det är sålunda från Egnlands sida lätt att konstatera, huru stor import vi behöva.

Vid krigets inbrott ställde sig saken så för en var av oss, som behövde dessa nödvändighetsvaror, att vi köpte så mycket vi kunde komma över för att få in och täcka oss för den tid, som förestod. Vi försökte inköpa inte allenast för de närmaste månaderna, utan vi försökte täcka vårt behov för längre tid framåt. När detta blev känt i England, sade man där: ni ta in mer, än ni behöva. — Men det stannade då icke vid vad fabrikanterna själva sökte få köpa utifrån, utan även mellanhänder eller engrosaffärer gjorde inköp av dessa varor, och även dessa inköp svarade inte allenast emot import i normal utsträckning utan gick vida därutöver. Följden blev den, att det från engelskt håll sades: det här är ju alldeles orimliga kvantiteter av harts och svavel, som ni införa, och vi misstänka, att det är er avsikt att skicka varorna vidare till centralmakterna. — Jag kan icke förneka, och jag säger det med sorg, att så också skett i stor utsträckning. Det gick både svavel och harts till centralmakterna och detta i trots av att vi redan från krigets början fingo tydliga upplysningar dels från centralmakterna och dels från ententemakterna, att vi icke skulle låta transitera någonting. Tyskarna kommo genast med den underrättelsen, att om vi ville hava några varor från Tyskland, (t. ex. färger) vore det under det uttryckliga villkoret, att ingenting ginge vidare till England eller Tysklands fiender i övrigt. Ifrån engelsk sida uppställde man precis motsvarande fordringar: vilja ni få fram svavel och harts och andra varor, som ni behöva, är det under uttryckligt villkor, att varorna inte skickas vidare till centralmakterna. Det fanns då inte något hinder för en fabrikant att lämna från sig en sådan garantiförbindelse, och så länge vi fingo avge dessa förbindelser, var det ingen svårighet att få in svavel och harts. Men genom den betydliga import av dessa varor, som härav blev en följd, började man i England ånyo misstänka, att allt inte stod rätt och väl till, utan att det fuskades. Då måste vi ju förstärka våra försäkringar i ännu högre grad. För fabrikanterna gick detta jämförelsevis lätt, men mellanhänderna hava varit oss ett ständigt bekymmer, men vi hava ju icke haft någon kontroll över dem.

Nu kom så krigshandelslagen till stånd, och då skulle ju den bättre tiden inträda. Men jag måste i dag konstatera, att det blivit raka motsatsen och detta i en alldeles oerhörd grad.

Någon gång i maj månad förlidet år inköpte två pappersbruk

harts från Amerika, som fraktades över till Kristiania på ett fartyg, som hette Mexicano. Detta hartsparti, som skulle användas endast inom landet — och det fanns ingen anledning att befara, att det skulle gå vidare till centralmakterna — blev i alla fall kvarhållet på grund av att engelsmännen förklarade: ni ha så mycket harts i landet, att ni inte behöva detta parti. — Varan kom över till Kristiania den 4 juli och har delvis legat där till i februari detta år. Jag är en av de två, som hava haft mycket bekymmer för att få fram denna harts, och jag kan säga herrarna, att den andra köparen är ett av våra största pappersbruk. Detta bruk lyckades genom handelskommissionens bistånd få in sin harts i oktober, men mitt bolag fick vänta, till nu i februari. Under det de svenska underhandlarna i höstas voro i England, gjordes framställning från svensk sida, om saken inte skulle kunna hjälpas till rätta. Det svaret lämnades, att när tillfället det erbjöde, varan skulle lämnas fram, ty köparen hade inte varit på svarta listan och vore inte känd för att hava fuskat på något sätt. Den 24 januari kom ganska riktigt först ett telegram från London och dagen därpå ett så lydande från Kristiania: »Refererande vårt brev 11 d:s gläder det oss meddela att hartspartiet per Mexicano nu frigivet Förmoda partiet önskas snarast vidareänt järnväg Telegrafera därför godhetsfullt instruktioner» Det var ju i grevens tid. För min del kan jag säga, att den harts, som vi då hade inne, skulle hava räckt högst 14 dagar. Hade vi inte kunnat få in detta parti, hade vi nödgats stanna tillverkningen eller köpa från grosshandelsfirma till fullständigt fantasipris. Det telegraferades genast till Kristiania, och telegrammet hade denna lydelse: »Dags-telegram mottaget Godhetsfullt vidareänd genast hartspartiet järnväg vår adress Skärblacka sätta oss förbindelse Krigsförsäkringskommissionen för återfående konossementen.» — Samma dag skrevo vi till statens krigsförsäkringskommission med begäran, att kommissionen skulle till Kristiania översända konossementen, som i enlighet med bestämmelserna i krigsförsäkringsbrevet tillställts kommissionen redan den 12 juli, när rederifirman Fearnly & Eger i Kristiania givetvis komme att begära att få dessa, emot att varan släpptes ur deras händer. Vi skrevo även, att vi föredrogo att taga varan på järnväg direkt från Kristiania framför att taga den via Göteborg, dit den var destinerad, när fraktskillnaden för oss bleve obetydlig och vi vore så oerhört strandsatta, att varje dags dröjsmål spelade stor roll för oss.

Vi hade ju då väntat, att krigsförsäkringskommissionen skulle skicka konossementen till Kristiania den 26 januari, men per telegram från Kristiania erhöilo vi underrättelse, att inga konossement kommit dit. Vid påringning till krigsförsäkringskommissionen begärde vi svar, om konossementen skickats. Men då fingo vi till svar, att kommissionen för sin del inte hade någon klarhet om var konossementen funnos, om de funnos i Sverige eller i London. Efter dessa upplysningar gick jag personligen upp till krigsförsäkringskommissionen för att få konossementen, som voro ett villkor för att få ut varan. Jag blev då hänvisad till handelskommissionen och från

Om fortsatt tillämpning av ägen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
vissa utfästelser
rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.

(Forts.)

handelskommissionen till utrikesdepartementet, »kanslirådet Westmans avdelning.» När jag så vände mig dit, voro vederbörande där i fullkomlig okunnighet om att hartspartiet blivit frigivet, och de föreföllo ganska missnöjda över att vi fått del av frigivandet före departementet. Det var ju en annan fråga, men för mig var det nödvändigt att få konossementen. Jag vill erinra mig, att detta hände den 29 januari. Jag fick löfte, att konossementen skulle skickas skyndsammast. Men jag vill säga, att den så kallade skyndsamheten bestod däri, att först den 8 februari statens krigsförsäkringskommission skrev till mitt bolag följande: »*Ang. Mexicano.* Sedan vi från Kungl. utrikesdepartementets rättsavdelning återbekommit handlingarna i rubricerade ärende få vi härmed i enlighet med Eder begäran översända desamma.» — Statens krigsförsäkringskommission behövde alltså en halv månad för att tillrättaskaffa de konossement, som legat däruppe sedan den 12 juli förra året, och detta i trots av att jag inte en, utan jag kan säga ett tiotal gånger varit uppe i såväl utrikesdepartementet som handelskommissionen och krigsförsäkringskommissionen för detta hartsparti.

Nu säga herrarna: ja, det var ju bara fråga om ett hartsparti, och det kan ju inte betyda så mycket. Men då vill jag däremot erinra att det rörde sig visserligen icke om mera än c:a 50 tons representerande ett inköpspris av c:a 18,100 kronor. Skulle vi emellertid från grosshandelsfirma i Göteborg, som den 9 februari, antagligen med vetskap om det sätt på vilket vi voro strandsatta, inköpt motsvarande mängd, hade beloppet, med deras prisidé av 1,68 kr. pr kg. brutto för netto sprungit upp till kr. 85,000. Alltså en skillnad på 67,000 kr. i runt tal. Men jag vill säga någonting annat. Det är inte bara vårt bruk, som varit i dessa svårigheter, utan även andra pappersbruk hava varit det i ännu högre grad. Just för några få dagar sedan hade vi ett möte i Stockholm, och under detta framgick tydligt och klart, att harts- och svavelfrågan är för oss ytterst svår. På samma sätt förhåller det sig med svavlet. Det svavel, som fanns inom landet vid årsskiftet, skulle under normal förbrukning förslå under 3 1/2 månader. Den tiden är ju nu snart förliden, och om vi inte få in svavel, stå vi där ytterst illa.

En del svavellaster finnas redan inköpta, två laster ligga i England, en i Italien, men de svara inte mot mer än 2 1/2 månaders förbrukning. När denna tid är förbi, stå vi alltså utan svavel, och vi stå även utan möjlighet att kunna reda oss, om inte ett något raskare tempo införes. En nödvändig följd av denna brist på harts och svavel blir, att pappersbruken, det ena efter det andra, måste stoppa, och då måste ju också den svenska tidningspressen, som är så beroende av papperstillverkningen, få känningar av driftens upphörande.

Nu påstår man, att här finns både harts och svavel på mellanhänder. Det är till en viss grad sant, men det är en sanning med modifieration. Det, som ligger hos mellanhänderna, är nästan omöjligt att komma åt för det höga prisets skull. Före krigsutbrottet betalade vi för svavel 97 kronor 50 öre per tusen kilogram. Genom de mellanhänder, som handelskommissionen hänvisat oss till för inköp

av svavel, är priset för närvarande 332 kronor 50 öre. Den svavel, som ligger på mellanhänder är uppe i 1,080 kronor per tusen kilogram. Sveriges behov av svavel under ett år, omfattande 45,000 ton, betingade före krigsutbrottet ett pris av 4,387,500 kronor. Hos de mellanhänder, till vilka handelskommissionen hänvisade oss, skulle samma kvantitet betinga ett pris av 14,962,500 kronor, och om vi skulle nödgas vända oss till de så kallade grossörerna — om de nu innehava några lager värda att tala om — skulle den svenska sulfitindustrin få betala 48,600,000 kronor.

Jag har den erfarenheten av krigshandelslagen, att om den fortfarande tillämpas på samma sätt som nu, det inte är tänkbart för vare sig sulfit- eller pappersindustrin att fortfarande bedriva sin verksamhet, utan fabrikerne få nog undan för undan avstanna tillverkningen. Men tillämpas lagen på sådant sätt att pappers- och sulfitfabrikerne importförhållanden i stort sett bli likvärdiga med dem före lagens tillkomst, då hava vi alla möjliga utsikter att kunna klara oss och klara oss utan en sådan brandskattning, varom nu är fråga.

Herr Gezelius: Herr greve och talman, mina herrar! De båda representanterna för utskottsmaioriteten, som här yttrat sig, ha sökt göra de sakkunnigas utlåtande, om vars övertygande kraft och värde här lämnats vitsord, i viss mån misstänkt, utan att direkt ifrågasätta riktigheten därav i sak. Vice ordföranden i det sammansatta utskottet yttrade om den upplysning, som här lämnades därom, att förutsättningen för de engelska underhandlingarna vore krigshandelslagens prolongering, att detta i viss mån vore fallet. Men i vilken mån, det hade inte sagts. Då ber att jag få nämna, att även inför det sammansatta utskottet från annat håll, och från ett håll, som bör kunna anses vara auktoritativt, i denna fråga lämnats enahanda upplysning, som av den förste ärade talaren citerades, och denna upplysning lämnades utan någon som helst reservation och begränsning.

Herr Alexanderson sökte misstänkliggöra värdet av dessa experters, dessa sakkunnigas utlåtande med en historiett om en professor, som uppvaktades av sina lärjungar. Han sade, att det var naturligt, att de herrar, som varit funktionärer hos handelskommissionen, funnit sitt verk ganska gott och ansett att de hade skött sig på ett tillfredsställande sätt. Jag hoppas, att kammaren inte ett ögonblick duperas av detta, ty det var inte därom, som de sakkunniga tillspordes. För övrigt inkallades fyra av de sakkunniga på begäran från samma håll, där man dikterat utskottsutlåtandet. Det var således tillfälle för utskottets samtliga ledamöter att sätta dem under vilken luftpump som helst, och därav begagnade sig ledamöter också i stor utsträckning. De voro i tillfälle att inhämta upplysningar, som beredvilligt lämnades av dessa experter, icke därom, huru dessa skött sina funktioner, utan huru lagen tillämpats, och huru den tedde sig för näringslivet. I detta hänsende har den lilla historien om professorn ingen betydelse. Jag tror, att vi kunna

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
vissa utfästelser
rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.

(Forts.)

slå fast som oemotsagt, att dessa upplysningar, som inte lämpligen kunna relateras här, då tiden är knapp, lämnat övertygande skäl för att det system, som medelst denna lag kunnat etableras, varit till synnerligt gagn för våra näringar och handelslivet.

Å andra sidan är det ju alldeles självfallet, att lagen fört med sig olägenheter först och främst för de många, på vilka den lägger band för deras enskilda förvärv. Det är alldeles givet, att under ett system, som lämnat alla portar öppna för den enskilde att kunna i konkurrens med andra utnyttja situationen, enskilda göra förbindande utfästelser utan tanke på landets intresse i dess helhet och utan tanke på fortsättningen ställa det så, att den enskilde får en utomordentligt god förtjänst. Det är vidare självfallet, om man ser till den enskilde, att lagen många gånger kan vara ett band även på hans fullt lojala och legitima verksamhet. Men detta är nödvändigt och en ofrånkomlig konsekvens av all statlig kontroll och bunden ordning. Det är därför, som lag måste finnas till, och det är därför, som det hela måste inordnas under denna, att de enskilda måste stå tillbaka för det allmänna. Det är väl ingen nyhet i dessa tider detta, det är på denna grund vi skola slå oss fram.

Ikke heller har på detta område någon annan väg påvisats. Jo, det är sant, det sammansatta utskottets vice ordförande antydde en väg, och jag ber att få slå fast, att det är den enda antydan i sådant avseende, som kommit till uttryck vare sig i utskottsutlåtandet eller under debatten. På frågan, vad man skall sätta i stället för denna lag, svarar han: det blir i alla fall inte värre, om lagen faller, än det varit, innan den kom till. Jag vill inte bestrida, att det kan vara hans ärliga övertygelse, men jag vågar sätta i fråga, huruvida han vid detta yttrande talade icke allenast på egna vägnar, utan på en politisk meningsgrupps vägnar. Det senare tillåter jag mig betvivla. — Hur det var i den delen före lagens tillkomst, skall jag nu icke riva upp. Men hur hade det varit, om man icke erhållit reglering i någon form? Det hade blivit ett fullkomligt kaos. Och när ni talat om ransoneringen och dess svårigheter såsom följer av denna lag, vill jag fråga: hur hade ransoneringen sett ut utan statens ingripande på detta fält?

Det gnisslade i början, sade herr Alexanderson, och utan att han dock kunde ge den ringaste anvisning på vad som skulle sättas i stället, ville han likväl göra lagens verkan misstänkt genom en sådan erinring. Det gnisslet hade fått uttryck till och med i den lojala högerpressen. Ja, naturligtvis, det gnisslar alldeles förfärligt för den enskilde, som tvingas att sluta upp med sitt utfästelsesystem, ehuru alla borde vara ense om, att detta system skulle i fortsättningen medfört de allra svåraste följder för oss icke blott i nuvarande situation, utan även i framtiden. Det är alldeles klart, att de många utfästelser, som lagen strukit, gagnade många enskilda företagare och gjorde detta i mycket stor utsträckning. Innan därför från deras sida en omläggning kunde komma till stånd, vållade detta avbräck och svårigheter. Men varför skall man nu hålla fast vid att lägga hela skulden härför på oss? Är det Sverige och Sve-

riges handelslagstiftning på detta område, som vållat svårigheterna så enbart, att man icke kan tala om någon annan faktor?

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Det är denna handelslag, som vållat ransonering, sade herr Alexanderson, och man har fått finna sig däri. Det yttrades i en replik mot den förste talaren under debatten, att visshet kan ingen uttala. Nej, det kan ingen göra. Men det är icke handelslagens skull i första rummet. Icke heller genom denna lag kan man vinna visshet. Men anvisa oss då något att sätta i stället! Ni visste väl, mina herrar, att lagens giltighet utgår den 31 mars 1917 och ha haft nära ett år att tänka på det. Ni hade ju tillfälle då motionstiden skulle iakttagas, innan frågan i utskottet upptogs till saklig behandling. Debatten här borde väl till sist hava givit eder anledning till något uttalande. Vad viljen I? Vad skall göras? Och om jag utesluter vice ordföranden i utskottet, tyckas vi alla vara ense om att detta icke är något, som man får bagatellisera bort eller stryka ut, utan att sätta något annat i stället. Men då begär jag, att den, som i dessa former och i denna situation vill kritisera lagen, också skall sätta något annat i stället. Men ni ha samvetsgrant undvikit detta vid frågans behandling. Konsekvent hava alla talare på motsidan, vilka upptagit frågan här och i utskottet bort tvingas att taga upp de spörsmål, jag här berört såsom för dem bestämmande.

Det är situationen i avseende på regeringskrisen, som här är avgörande. Nu säger visserligen utskottets vice ordförande, att krigshandelslagen visst kommer att prolongeras ytterligare, så snart respittiden före den 15 maj håller på att löpa till ända. Därom äro han och hans politiska meningsfränder utan någon som helst meningskiljaktighet. Jag föreställer mig dock, att man icke vågar taga vice ordföranden alltför mycket efter orden. Jag tror icke, att det är rimligt, sedan jag hört hans motivering och haft tillfälle att höra hans ståndpunkt utvecklas i utskottet, att tolka denna ståndpunkt på annat sätt, än att den kommer att bero på vilka rådgivare Konungen har vid den nämnda tidpunkten. Här har talats om den situationen — och jag föreställer mig, att när denna »ransonering» vederbörligen utnyttjats och det är slut därmed och detta spörsmål kommer upp igen om 6 veckor — lagens öde då blir beroende av den ståndpunkt, den ene eller andre av oss intager i politiskt avseende till den då sittande regeringen. Sitter det då en ministär, som åtnjuter herr Jacob Larssons förtroende, kommer det för honom att falla sig mycket naturligt att prolongera lagen, men om det då sitter en ministär, till vilken han icke har större förtroende än till den nu sittande, föreställer jag mig, att han skall uppträda med lika stor kraft och sakligt berättigande som nu, när vi komma inemot den 15 maj och prolongation ifrågasättes.

Och ändå bestrider man, att politiska synpunkter anläggas på denna fråga! Kan man, vill jag fråga, få dem mera renodlade, än att vi skulle intaga vår position med hänsyn till åsikterna hos Kungl. Maj:ts rådgivare, utan hänsyn till huru lagen under tiden kommer att verka och dela oss i två delar, som icke en gång låta tala vid

Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
vissa utfästelser
rörande
införelse och
utförelse av
varor m. m.
(Forts.)

sig? Skola vi verkligen kunna förneka, att här in amplissima forma å denna fråga lägges partipolitiska synpunkter?

Jag skulle kanske även våga säga ett ord i en sak, som i denna debatt kommit mig att glädjas över vad jag hörde från motsidan. Det sades, att det vore den omständigheten, att regeringen inlämnat sin avskedsansökan, som gjorde det naturligt, att någon fullmakt icke kunde lämnas den sittande regeringen. Men jag invänder, att fullmakt av ifrågavarande slag lämnades i fjol åt den regering, som nu sitter. Nu skulle det åter med hänsyn till att man icke vet, vem den mannen är, som kommer efter — mannen, som icke finnes, för att citera herr Alexanderson — icke komma i fråga att överhuvud lämna någon fullmakt. Men — jag nödgas säga, att det sker med en viss förvåning — jag måste härur utläsa den uppfattningen, att oppositionen, så vitt den grundar sig på dessa skäl, icke skulle ha sin rot i någon obenägenhet att lämna den nu sittande regeringen denna fullmakt allt fortfarande. Det har heller icke angivits några skäl, som sakligen skulle kunna motivera att så icke göra. Och jag vågar säga, att vilken ministär som än sitter, vilka män som än må vara Konungens rådgivare, det är vår skyldighet att söka ena oss om att, då ingen annan möjlighet gives, åt Kungl. Maj:t lämna befogenhet att handhava även detta verktyg för att kunna på det bästa och mest tillfredsställande sätt tillgodose de intressen, som icke äro några partiintressen utan som partikonfessionslöst äro *landets* intressen.

I detta sammanhang behöver man väl knappast erinra kammarens ledamöter, att lagförslaget i fråga är byggt på det systemet, att det lämnar Kungl. Maj:t befogenhet att för viss tid eller tillsvidare förordna om vissa bestämmelsers giltighet. I samma ögonblick som detta förordnande upphör med den begränsning, som finnes däri, är det hela förfallet. Under sådana förhållanden förstår jag ännu mindre, varför man skall oroa sig med tanke på den eventuella samling rådgivare, som kan komma att omgiva Konungen, och därför nu icke vill prolongera lagen och ge denna fullmakt.

Med de förhållanden, som för närvarande äro rådande, är varje åtgärd i den riktningen, att den markerar en bristande enighet från vår sida utåt, av den allra djupaste innebörd. Det har icke heller i någon mån kunnat bestridas, att icke den korta »ransonerings-tid», som här föreslagits av utskottet, kommer att vålla utomordentliga svårigheter även rent praktiskt, och det är mig hart när obegripligt, då det sammansatta utskottets vice ordförande söker förklara den terminsbegränsning, som utskottet valt, därmed, att den 15 maj är sista dagen, riksdagen grundlagsenligt har att vara samlad. Är det verkligen den ärade talaren obekant, att en sådan prolongation icke beslutes samma dag, den gamla lagens tidsfrist går ut, ehuru faktiskt behandlingen i utskottet icke minst föranlett, att vi här kommit den tidpunkten oroligt nära? Hade det icke varit möjligt att, om man nu anser sig få utgå ifrån att riksdagens ytterligare prolongation av lagen måste beslutas före den 15 maj, giva prolongationstiden redan nu en större utsträckning än 6 veckor? Det hade naturligtvis ej haft någon principiell betydelse, men jag kan icke hjälpa, att jag helt är-

ligt säger ifrån, att jag nu måste vara ytterligare misstänksam med avseende därå, huruvida det kan vara de verkligt bärande sakskalen, som av herr vice ordföranden burits fram. Åtminstone äro de i mina ögon i detta hänseende fullkomligt ohållbara.

Jag skall emellertid icke längre trötta kammaren i denna fråga. Jag yrkar bifall till reservationen.

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Herr Larsson, Knut: Blott några ord i anledning av en talares på Östgötabanken yttrande! Även jag har försökt att taga kännedom om krigshandelslagens verkningar under den tid den gällt, och många upplevelser hava vi, denne talare och jag, gemensamma. Men när talaren dömde krigshandelslagen så hårt, anser jag ett sådant omdöme felaktigt. Även jag har i egenskap av granne till Norge prövat på den norska importen och tänkt tillgripa bankgaranti för att få in varor, men jag fann, att trots vår krigshandelslag jag icke kunde erhålla tillräckligt med svavel. Men jag tror, att det är till följd av krigets ytterligare förbittring, blockadens skärpning och visitationerna — vilket ju alla känna — samt dessa faktorer inverkan på ransoneringssystemet, som vi nu stå där vi stå.

Vad skall man för övrigt säga därom, att 17,000 ton svavel ligga i ett visst land, men att ransoneringssystemet ändå uteblir, och att ehuru båtarna äro frigivna tre gånger om, vi icke få hit dem ändå? Och nu kunna väl vederbörande i det landet ändå icke vara tvehågsna om vilken svavelranson som finnes inom vårt land, då man när som helst kan lämna bevis på, att ej mindre än 8 sulfidfabriker måst stoppa i följd av svavelbrist. Jag hoppas, att de vänskapliga känslor, vi hysa för det landet och som den föregående talaren också hyser för samma land, må göra, att vederbörande där lämna sin obenägenhet och laga att vi få hit dessa båtar efter allt uppehåll, som varit.

Det är på dessa grunder jag tror, att denna dom över handelslagen måste hänföras mera till krigets ökade förbittring och blockadskärpningarna, men icke till fel hos lagen själv, vilken jag funnit välgrundad under min erfarenhet därav.

Herr Alexanderson: Jag skall visserligen ej mycket förlänga debatten, men anser mig dock böra yttra några ord i anledning av herr Gezelii uttalande, att mina uppgifter om vad som i utskottet tilldragit sig i fråga om upplysningar av utomstående icke skulle vara med verkliga förhållandet överensstämmande.

Redan då den ärade talaren på Stockholmsbanken inledde debatten och yttrade, att han knappast hade hört en så enhällig, varm — ja, jag tror nästan han sade hänförd — anslutning till krigshandelslagen som den som kom från våra sakkunniga, kunde jag verkligen icke underlåta att småle och tänka på, att inom de kretsar, där herr von Sydow har sin varelse det icke måtte finnas så mycken enhällighet och hänförelse, utan det nog måtte vara helt andra toner, han är van att få höra. Ty några sådana hänfödda toner kan jag icke

*Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
vissa ut/ästel-
ser rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.*

(Forts.)

påminna mig hava hört från de experter, som i utskottet yttrade sig. Och ändock tror jag, att jag ganska väl minnes vad som tilldrog sig!

Herr Gezelius erinrade om, att vi av de sakkunniga fingo höra en del om huru lagen tillämpats. Redogörelsen i den delen innehålles i själva verket till väsentlig del i den »grå boken», som utdelades till riksdagsmännen vid riksdagens början; och det var egentligen en kommentar till den vidlyftiga formulärsamling, denna boks bilagor innehålla, som nu meddelades oss, en kommentar, som icke gav oss så mycket utöver vad av den grå boken inhämtas — något som även av referenten själv framhölls.

Vad som i övrigt förekom av upplysningar var dels det som redan omnämnts av den ärade talaren på Stockholmsbanken rörande det kortregister över utländska och bland dem även svenska firmor, som föres i ett visst annat land, och dels något som väl redan förut var tämligen bekant för riksdagens ledamöter, nämligen att från centralmaktshåll man redan före krigshandelslagens tillkomst satte värde på att få den officiella sanktion på sina köpares utfästelser, som krigshandelslagen nu avser att skapa, men som faktiskt kunde erhållas redan före dess tillblivelse. I övrigt var det så i utskottet, att det riktades en fråga direkt till de tillkallade experterna, om de icke funne, att krigshandelslagen borde förlängas, varpå samtliga herrar experter i korus bockade sig och sade: »vi tycka, att den bör förlängas». Det är den enstämmiga och starka hyllning man från det hållet erhö. Jag får säga, att första gången jag hörde en någon verklig panegyrik över krigshandelslagen och dess verkningar var nyss från talaren på Dalabanken. Annars har man ansett, att krigshandelslagen såväl som andra lagar är behäftad med både fördelar och olägenheter. Somliga anse fördelarna övertvägande, andra anse detta mera tveksamt.

Jag ber att i anledning av den siste talarens anförande få säga, att jag ingalunda givit mig ut för att äga någon grundad och fast mening, vilkendera åsikten som har mesta fog för sig, utan jag förklarade mig blott icke kunna förena mig med dem, som anse sig sitta inne med visshet i detta avseende. För min del håller jag före, att man bör lämna den slutliga prövningen åt regeringen och efter dess utredning åt riksdagen sedan vi en gång fått en ny regering. Ty då blir tillfälle att ingå i en grundligare prövning än utskottet denna gång haft tillfälle att göra.

I anledning till sist av herr Gezelii yttrande, att utskottets vice ordförande torde vara ensam om den mening han hyste, och att hans ståndpunkt skulle stå i motsättning till utskottsmajoritetens, vill jag säga, att jag förmodar, att utskottets vice ordförande själv kommer att besvara den anmärkningen, då han redan begärt ordet. Men för min del vill jag dock betona, att jag kan tillfullo instämma i vice ordförandens framställning, och delar hans uppfattning särskilt rörande den saken, att man i början av februari stod inför just samma situation som man nu efter utskottets förslag skulle göra, i det man då hade att räkna med, att 6 veckor därefter, den 31 mars, lagens giltighet hade upphört. Åtskilliga affärer kunde väl icke heller då

avslutas, därest icke vederbörande varit övertygade om att straffsanktion för överträdelse av utfästelser enligt lagens uppställning ånyo skulle stipuleras. Den övertygelsen gjorde nog sin behöriga verkan så väl i februari som i mars och bör göra det även i april.

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel av varor m. m.

Herr Larsson, Jacob: Det skulle vara önskvärt, om herr Gezelius, när han ger sig in på att bemöta vad en föregående talare yttrat, också riktigt återgäve den talarens yttrande. Nu tog herr Gezelius fram ett yttrande, som jag aldrig fällt, och därpå byggde han sin polemik. Jag har aldrig talat om, att lagen skulle »falla». Mig veterligen har heller ingen yrkat på, att den skulle falla. Detta yttrande är herr Gezelii egen uppfinning. Då herr Gezelius sedan i fortsättningen av sitt anförande sökte att bakom utskottsmajoritetens och speciellt min uppfattning lägga in motiv, som icke framgått vare sig ur utskottets motivering eller av ledamöternas anföranden här, drog han därmed diskussionen ned på ett plan, som möjligen passar för hans naturell, men där jag icke kan följa honom. Hans argumentation erinrar i den delen om det gamla ordspråket: »Efter sig själv dömer man andra.»

(Forts.)

Herr Hedenström: En föregående talare uttryckte den förhoppningen, att förhållandena nu skulle bli bättre på svavelmarknaden. Jag har en alldeles motsatt uppfattning av saken. Jag tvivlar på, att de komma att bli bättre, och tror, att vi under förutsättning att krigshandelslagen skall tillämpas på samma sätt som under gångna året i den delen hava att motse ännu svårare tider än hittills.

Det svavel, som finnes inom landet och kan tagas i bruk för pappersindustrien, räcker omkring 3 1/2 månader. En last har nyligen kommit över från England, men den är ganska obetydlig. Tre laster svavel, som redan inköpts, ligga kvar i England och ännu ett fartyg, som lastat svavel, ligger fortfarande kvar i Italien. Emellertid har framställning gjorts från engelskt håll rörande denna last, och jag skall uppläsa meddelandet härom. Det lyder sålunda: »Enligt ingånget telegrafiskt meddelande från England beräknas svårigheter uppstå med den svavellast, som s. s. »Mongolia» har på kölen på grund av den stora import av svavel, som under sista tiden ägt rum till Sverige. Med anledning härav föreslå de engelska myndigheterna, att svavlet vid ångarens ankomst till England skulle försäljas därstädes, och vore vi tacksamma få emotse edra yttranden härom.»

Huruvida vi nu lyckas få över de tre fartyg, som den 22 eller 23 februari ännu kvarhöllos i England, ehuru de frigivits av den engelska regeringen, lämnar jag därhän. Ty efter vad jag hört från fullt tillförlitligt håll, kunna de icke passera över Nordsjön på grund av undervattensbåtsblockaden mot England. Underhandlingar lära hava förts med tyska regeringen, att fartygen skola fritt få passera. Då härtill den fjärde lasten, som ligger i Italien, sannolikt torde bli upplösd i England, äro vi här i landet i allt fall illa därän, och det lär väl icke bli något resultat, därest icke underhandlingarna föras

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och varor m. m.

(Forts.)

på bättre sätt, än hittills skett, med vederbörande i England. England kontrollerar importen av både harts och svavel, och det lär icke gå att komma förbi detta land. Om man då i något avseende kunde pådriva saken, så att underhandlingarna med England finge ett skyndsamt slut, vore nu föreliggande utskottsfröslag, som innebär lagens förlängande på sex veckor, eller till den 15 maj, mycket välbetänkt.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Herr greve och talman, mina herrar! Jag blev uppkallad av ett uttalande av min ärade bänkkamrat, då han första gången hade ordet. I likhet med herr Hedenström är även jag intresserad i papperstillverkning och sulfittfabrikation. Det är nämligen så förhållandet, att jag är intresserad dels uti ett pappersbruk, som är beläget på ena sidan om det pappersbruk, i vilket herr Hedenström är intresserad, och dels i ett annat, beläget på dess andra sida. Han verkar sålunda mitt emellan mina intressen. I detta fall hava vi, så att säga, samma intressen, men våra erfarenheter gå icke alldeles i samma riktning. Herr Hedenström menade, om jag förstod honom rätt, att krigshandelslagen vore obehörlig för den, som över huvud taget vill handla lojalt. Den erfarenheten ha icke de, som ha ledningen av de båda pappersbruksaffärer, vari jag är intresserad. Jag vet icke, hur herr Hedenström vill anse dessa personer, men jag och många med mig anse dem fullt lojala. Huru herr Hedenström gör, vet jag icke, men jag fruktar dock, att han har en annan uppfattning, och det får han naturligtvis ha och även stå för. Vad min egen industriella verksamhet beträffar får jag säga, att jag haft det största gagn av krigshandelslagen, ty hade den icke funnits, så antager jag, att den verksamhet, jag utövar, i närvarande stund hade måst ligga nere.

Jag skall icke förlänga debatten, utan jag vill endast, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ståhlberg: Herr greve och talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning av att en talare påstod, att man endast hade hört tjänstemännen från handelskommissionen, men att man däremot icke hade hört näringsidkarna om deras uppfattning av krigshandelslagen. När jag nu ber att få säga min åsikt i detta fall, så är det med anledning av att jag dels själv är industriidkare, dels ock deltagit rätt mycket i arbetet inom industriidkarnas sammanslutningar.

Jag vill då säga, att innan krigshandelslagen kom till stånd, det förekom — jag själv var utsatt för det och vet, att andra industriidkare särskilt inom industriförbundet framförde sina betänkligheter om hur de skulle bära sig åt — än från det ena landet än från det andra landet föreläggande att skriva under vissa förbindelser, som man skulle lämna för att erhålla varor. Herrarna kunna icke göra sig en föreställning om vad det var stipulerat för villkor i dessa. De enskilda personer, som äro ställda inför möjligheten att få varor

genom att skriva under dylika förbindelser, skulle naturligtvis under dessa förhållanden ofta ha fallit undan. De skulle icke ha kunnat motstå alla de fordringar, som där framställdes. Men från den tiden, då krigshandelslagen kom till, blevo förhållandena betydligt ändrade i det man fick av handelskommissionen godkända formulär för ifyllning, och för min del har jag anlitat handelskommissionen rätt mycket och jag har haft mycket stor nytta av densamma. Den har i alla avseenden hjälpt mig, och jag har inom industriförbundet, där vi komma i tillfälle att höra varandras åsikter, fått reda på, att dess medlemmar varit belättna med de ändringar, som tillkommit.

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och varor m. m.
(Forts.)

Det är alldeles givet, att man icke kan tänka sig, att allt skall gå efter ens önskan, och att alla skola vara nöjda. Herr Hedenström sade, att svavel och harts äro för dyra — ja, allt är för dyrt — och att det var svårt att få hem dessa varor. Ja, allt är svårt att få hem, och jag får säga, att hans beskrivning om det sätt, varpå han sökt skaffa sig harts och svavel alldeles tydligt visar, att han icke själv kunnat skaffa sig dem, även sedan han lyckats få varorna till Norge, kunde han icke få dem därifrån. Han kunde alltså icke på några villkor själv skaffa hem vad han behöfde. Han behöfde hjälp, och handelskommissionen har hjälpt honom. Herrarna hörde av det sista anförandet, som herr Hedenström hade, att man nu hölle på att underhandla med tyska regeringen, om man skulle få fram vissa fartyg. Ja, då kunna vi tänka oss, huru det skulle ta sig ut för herr Hedenström, om han själv skulle föra dessa underhandlingar. Jag kan icke se, hur någon industriidkare eller köpman själv skulle kunna reda sig, om vi icke haft denna kommission.

Här ha flera sagt, att denna lag vore så diktatorisk, att dess tillämpning skulle vara förenad med fara, men det vill jag säga, att enligt min åsikt, grundad på vad jag har hört av andra industriidkare och på min egen erfarenhet, vi mått väldigt bra av denna diktatoriska makt såsom den tillämpats med stöd av handelslagen. Det är alldeles givet, att om den skulle tillämpas på ett annat sätt, än nu, man möjligen skulle bliva tveksam om huruvida handelslagen är bra.

Jag vill vidare säga, att det för vår handel och industri skulle vara synnerligen beklagligt, om herrarna skulle ta detta som en rent politisk fråga. I dessa tider, då så förfärligt mycket hänger på, att handeln och särskilt industrien kunna fortsätta, bör man väl tänka på, att det betyder mycket mera än några personliga omflyttningar i det ena eller andra avseendet. Handelslagen skulle vara slut den 15 maj. Var och en som hörde, hur lång tid det behöfdes för herr Hedenström till exempel att få hem svavel och harts, kan förstå, att icke något hinner uträttas till denna tid. Jag har t. ex. ett ärende, som ligger i handelskommissionen — som icke ännu är behandlat; om detta skulle bli avgjort de närmaste dagarna, hinner det naturligtvis på intet tänkbart sätt bliva expedierat och fullföljt före den 15 maj. Jag tycker, att det finnes tillräckligt många

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

skäl, varför man skall ta denna lag på längre tid, och jag tror, att man kan vara alldeles lugn för att inga andra personer komma att tillämpa lagen än de, som därför äro kompetenta.

På grund härav hemställer jag om bifall till reservationen.

Herr von Sydow: Jag skall icke förlänga diskussionen, utan blott säga några ord i anledning av herr Alexandersons anförande. Han uppgav, att jag talat om hänförelse hos de experter, som vi hört i utskottet. Jag får säga, att jag icke märkte någon hänförelse i utskottet vare sig hos experter eller hos övriga, och jag har icke begagnat det uttrycket.

På samma gång ber jag att få säga, att av den skildring, som herr Alexanderson gjorde av experternas uttalanden i utskottet, man skulle kunna tro, att de blivit hörda på det sättet, att det ställts några frågor till dem att besvara, och att de sedan gemensamt tillfrågats, om de tillstyrkte lagens prolongation, och då rest sig upp och bockat sig. Man skulle därav kunna få en alldeles falsk föreställning om huru dessa herrar hördes. Det gick emellertid till på så sätt, att var och en av dem gav en noggrann och detaljerad skildring av hur lagens verkningar varit inom de områden, som han haft att göra med. Och av denna skildring framgick, hur gott lagen verkat; det var i själva verket alldeles onödigt att fråga, huruvida de tillstyrkte lagens prolongation, ty av de redogörelser för verkningarna av lagen, som de givit oss, hade vi redan fått veta det.

Herr Gezelius: Jag tillät mig i mitt förra anförande att belysa ett yttrande, som fälldes av en ledamot i sammansatta utskottet. Han talade om vad följderna skulle bli om lagen fölle. Jag har intet annat än att med tillfredsställelse konstatera, att han nu uttryckligen markerade, att han aldrig velat säga, att lagen skulle falla. Men om jag vill lägga någon mening i denna upplysning, måste jag fatta den så, att hans avsikt är, att lagen icke skall falla. Alltså när den provisoriska förlängning, som han rekommenderar, gått till ända, skall lagen ytterligare förlängas. Jag vågade verkligen icke utgå från det som givet, därför att i samma ögonblick som jag det gör, försvinner, så långt som min slutledningskonst räcker, all rimlig reson för att i denna situation tillgripa ransonering. Är det herrarnas mening, att lagen skall ytterligare prolongeras efter den 15 maj och den saken fastslås kategoriskt, vad finns det då i all rimlighets namn för skäl att nu tillgripa detta provisorium? Naturligtvis skadar ett kort provisorium i jämförelse med att få en förnyelse som räcker ett år. Därom lära vi icke kunna tvista.

Jag har desto större anledning att glädja mig åt det yttrande, varmed herr vice ordföranden i sammansatta utskottet svarade mig i sin replik, som jag anser mig kunna fastslå, särskilt sedan jag hört den enighet, varmed de två talarna från utskottet ställt sig rygg mot rygg, att herr Alexandersons yttrande, som kanske icke för alla var så lätt att förstå, pekar på precis samma sak. Han ansåg sig kunna konstatera, att vi alla voro eniga, om jag icke missförstod

honom, att icke låta straffskyddet för utfästelser försvinna. Straffskydd för utfästelser skulle vi bibehålla. Men om samhället skall giva straffskydd för utfästelser, så kräves det med nödvändighet, att samhället skall ha något att säga om utfästelsernas innebörd. Att giva straffskydd för vilka utfästelser som helst lär väl icke kunna ifrågasättas. Vad är det då som skiljer oss åt? Detta är krigshandelslagens innebörd, detta är själva systemet! Detaljfrågor äro ju ingenting vi tvista om.

Ja, ni säga öppet och ni säga enskilt: det skall bli slut på den här trafiken. För att enighet skall nås, skall högern gå vänstern till mötes. I den här situationen ställer jag däremot: på det här området ges det icke plats för den kommersen. Här skola vi icke ena oss om att gå varandra till mötes, utan vi skola ena oss om att mötas i fosterlandets intresse och se bort från partisynpunkterna. Det är därför som jag utan tvekan ger Kungl. Maj:t den befogenhet, som lagen vill ge honom, alldeles oavsett vilka rådgivare som omgiva Konungen vid utövandet av denna befogenhet. Jag har rättighet att säga det därför, att jag föreställer mig, att om det är rena blanka sakskaäl, som för närvarande äro bestämmande för stora fraktioners ställning gent emot den nuvarande ministären, ni icke med mindre förtroende skola möta en ny ministär, som ni anser, att högern skulle vara tillfreds med, liksom jag föreställer mig, att vid en eventuell avlösning av ministären i den riktning ni önska, ni icke böra vara rädda för att ge den eventuellt nya ministären en befogenhet, som ni icke vill giva den Hammarskjöldska.

Till sist ett ord till herr vice ordföranden i sammansatta utskottet! Ni ansåg, att debatten borde förgyllas upp med en liten personlig hänvändelse till mig. Ni förklarade, att ni icke ansåg mig stå på samma nivå som ni i ett hänseende, moraliter. Jag måste betyga herr vice ordföranden min tacksamhet. Jag är honom för den deklarationen intet annat än tack skyldig.

Herr A l e x a n d e r s o n: Jag hade visserligen hoppats att slippa besvära kammaren med ännu ett anförande, men då det egendomliga förhållande inträffat, att efter tre timmars debatt en medlem icke blott av kammaren utan ock av utskottet absolut icke har klart för sig vad hela frågan rör sig om, så är det alldeles nödvändigt att ytterligare klarlägga det, som man eljest sökt klarlägga först i vice ordförandens anförande, sedan i mitt första anförande och slutligen ytterligare i en replik, som herr Gezelius tycktes ensamt av allt detta ha uppmärksammat, men som tydligen han icke tillmätt den innebörd och betydelse den avsåg att ha.

Herr Gezelius lägger saken på följande enkla sätt: nu är det erkänt, att man ärnar förnya krigshandelslagen efter den 15 maj. Vad tjänar det då till, frågar talaren, att icke nu med det samma förnya den på ett år? Ja, men vi ha ju gång på gång sagt, att vi visserligen alla äro eniga, liksom vi voro eniga i fjol, om denna krigshandelslags antagande, *i den del* att utfästelser, som givits i och för import, skola vara straffskyddade — att *i den delen* det icke är den allra min-

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.
(Forts.)

*Om fortsatt
tillämpning af
lagen ang.
vissa utfästelse-
r rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.
(Forts.)*

sta skiljaktighet om att förlängning bör ske. Vi ha väddat till herrar reservanter att understryka denna sak i den svenska industriens välförstådda intresse, på det att den må kunna gent emot utlandet peka på dessa uttalanden från alla håll, som visa, att det icke kan vara någon tvekan om, att lagen efter sex veckor kommer att i fortsättningen giva straffskydd i den punkten. Vi ha icke fått något klart erkännande av att så förhåller sig, utan vi fingo nu av den siste talaren ett uttalande, som i stället var ägnat att bringa denna enkla sak i dunkel.

Det är för att ytterligare göra åtminstone vad på oss kan ankomma för att i denna punkt bringa fullkomlig klarhet, som jag denna gång har tagit till ordet. Det borde icke vara obekant, att krigshandelslagen består av tre moment. Ett av dessa moment är det, som för närvarande främst ger lagen dess karaktär, nämligen det som innebär, att varje utfästelse skall vara försedd med sanktion av handelskommissionen eller Kungl. Maj:t för att över huvud vara lovlig. Det andra är, att dessa lovliga utfästelser å andra sidan skyddas av straffsanktion, så att det är belagt med straff att bryta mot dem, och det tredje är bestämmelsen i § 3 om handelsspionage.

Vad som för närvarande ger regeringen möjlighet att föra en handelspolitik av ett aldeles visst, bestämt slag men därvid också binder vår handelspolitik i dessa former, är de bestämmelser i lagen, som göra varje utfästelse beroende av regeringens och handelskommissionens samtycke, i stället för att man möjligen skulle anlita en annan ifrågasatt utväg, rörande vars lämplighet för våra förhållanden jag lika litet som någon annan talare tillåtit mig att uttala något bestämt omdöme, nämligen att man t. ex. överläte åt vissa industrigrenar att genom sina ledande styrelser själva träffa de avtal, varom här är fråga, naturligtvis fortfarande med möjlighet att sålunda av vederbörande industribranscher godkända utfästelser skulle erhålla det straffskydd, som nu tillkommer de utfästelser, som stadfästas av Kungl. Maj:t eller handelskommissionen. Huruvida krigshandelslagen i denna centrala punkt: stadgandet att allt skall läggas under prövning i varje särskilt fall av statsmyndighet, fortfarande skall komma att vara gällande, ha vi ansett böra i detta regeringslösa läge och i nuvarande skede av underhandlingarna i en viktig fråga på det handelspolitiska området med en främmande makt, vara en öppen fråga. Att däremot de redan nu givna utfästelserna skola komma att vara straffskyddade även efter dessa sex veckors förlopp, därom finns ingen som helst oenighet.

Jag hoppas, att jag nu i denna punkt har uttryckt mig tillräckligt klart.

Herr Larsson, J a c o b: Herr talman! Den slutreplik, som herr Gezelius riktade till mig, visar, att han uppfattat min anmärkning mot hans debatteringsätt som en anmärkning mot hans moral. Herr Gezelius har i sitt sista anförande flera gånger velat fastslå än det ena och än det andra. Om jag skulle våga att med anledning av den slutrepliken fastslå något, så vore det, att det säkerligen icke va-

rit bristande vilja, som kommit herr Gezelius att på detta sätt försöka att lägga andra motiv under en motståndares uttalanden än de, som denne motståndare själv erkänner sig ha haft.

Om fortsatt tillämpning av lagen ang. vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.

(Forts.)

Herr Hammarström: Herr greve och talman! Det var icke utan en viss överraskning jag hörde herr Alexandersons sista replik. Jag får säga, att där infördes ett moment i diskussionen, som jag åtminstone icke hört under överläggningarna inom utskottet.

Jag fann den slutsats, som herr Gezelius ansåg sig kunna draga av yttranden från motsidan, ganska befogad. Herr Gezelius ansåg sig kunna konstatera, att man var ense om att utfästelserna skulle fortfarande åtnjuta straffskydd, och den omständigheten, att de skulle vara straffskyddade, förutsatte från statsmyndigheternas sida en kontroll över deras innehåll. Då det tillika icke var ifrågasatt annat, än att fortfarande en kontrollparagraf, avsedd att förekomma handelsspionage, skulle existera, så borde den slutsatsen ligga ganska nära till hands, att man sålunda icke ville göra någon väsentlig rubbning i lagens innehåll. Även jag drog den slutsatsen, det måste jag erkänna.

Nu får jag till min överraskning höra, att herr Alexanderson tänker sig ett helt annat sätt för ordnande av denna lagstiftning, och när jag hör denna hans förklaring, kan jag verkligen förstå, vad som tilläventyrs är möjligt att inlägga i ett yttrande i första stycket av utskottets utlåtande, där det talas om att på den nuvarande tidpunkten vår handelspolitik allttjämt är svävande och att det därför möter svårigheter att överblicka verkningarna av utformningen av krigshandelslagens olika punkter. Skulle det verkligen vara meningen att ifrågasätta såsom underlag härvid ett helt annat system i vår handelspolitik, ett sådant system som tillämpats i vissa andra neutrala länder, då kan jag förstå den ståndpunkt, som utskottets majoritet intar, men det må jag säga, att detta är en för mig fullständigt ny motivering för denna ståndpunkt.

Jag har endast ansett mig böra fästa uppmärksamheten på innebörden i detta nya uppslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman jämligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare på antagande av det förslag, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som förordats i den vid sammanstatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande nr 1 fogade reservation, röstar

Ja;

*Om fortsatt
tillämpning av
lagen ang.
vissa utfästelser
rörande
införsel och
utförsel av
varor m. m.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 46.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 37, angående tilläggspension åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna;

nr 138, angående förändrade bestämmelser rörande understöd åt vissa förutvarande flickskollärarinnor;

nr 141, angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium; samt

nr 142, angående hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg.

*Lagförslag om
förbud i vissa
fall mot över-
låtelse av far-
tyg m. m.*

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Genom en den 9 mars 1917 dagtecknad proposition, nr 99, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande anfört, bland annat, att utskottet vid granskning av ifrågavarande förslag icke funnit skäl till anmärkning mot detsamma annat än i vissa detaljfrågor. På där-efter närmare angivna grunder hade utskottet hemställt, att riksdagen, med förklaring att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 99, icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte i anledning av nämnda proposition för sin del antaga en i utlåtandet återgiven lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Herr *Mannheimer*: Ehuru utskottets betänkande är enhälligt, skall jag be att få uttala vissa betänkligheter, som väckts hos mig särskilt genom den ändring av Kungl. Maj:ts förslag, som lag-

utskottet vidtagit. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle det vara förbjudet att till utlänning överlåta aktie i ett bolag, som antingen har till föremål för sin verksamhet att idka rederirörelse eller, utan att dess verksamhet har sådant till föremål, äger fartyg, vars bruttodräktighet uppgår till etthundra registerton eller därutöver, eller andel i sådant fartyg. Men lagutskottet har föreslagit den ändringen i denna bestämmelse, att en dylik överlåtelse skulle vara förbjuden, då det gäller aktie i ett aktiebolag, som »äger fartyg eller andel däri».

Lagförslag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m.

(Forts.)

Då uppstår enligt min mening först den frågan, vad som menas med fartyg. Enligt Kungl. Maj:ts förslag var det fråga om de fartyg, som hade en bruttodräktighet, som uppgick till etthundra registerton eller därutöver. Då man tagit bort denna bestämmelse, uppstår tveksamhet rörande vad som skall anses falla under benämningen fartyg, om därmed skall avses exempelvis en präm eller en motorbåt, som ett bolag äger. Skulle detta vara fallet, skulle resultatet bli, att man exempelvis inte har rättighet att till en utlänning sälja en aktie i ett miljonbolag som äger en motorbåt eller en präm. Därtill kommer, att det icke finns någon möjlighet för en ägare av en dylik aktie att taga reda på, huruvida ett bolag äger ett sådant fartyg. Med den bestämmelse, som Kungl. Maj:t föreslagit, fanns det dock för en aktieägare den möjligheten att gå till fartygsregistret och taga reda på, huruvida bolaget äger fartyg av det slag, som angives i Kungl. Maj:ts förslag, och på så sätt skydda sig. Nu finns icke någon sådan möjlighet, och vad blir påföljden om man handlar emot förbudet? Om man säljer en dylik aktie till en utlänning, blir påföljden den, att man får böta och man blir skyldig att utgiva det belopp, som aktien representerar.

Jag vill därför tillåta mig en förfrågan till någon av de närvarande medlemmarna av lagutskottet, i vad mån det förutsättes vetenskap om att dylikt bolag äger fartyg, för att straffpåföljd skall inträffa, eller icke. Det synes mig att lagen i den avfattning utskottet givit den blivit alldeles för sträng. Det återstår dock den förhoppning, att Kungl. Maj:t när förordningen utfärdas och därvid, såsom i lagen förutsättes, tillika utfärdas föreskrifter för lagens tillämpande, Kungl. Maj:t måtte formulera dessa så, att de betänkligheter, som jag här givit uttryck åt, skola visa sig vara överdrivna.

Jag har, herr talman, icke något yrkande, men jag har ansett mig böra framhålla dessa betänkligheter.

Under herr Mannheimers anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr vice talmannen.

Herr A l e x a n d e r s o n: Jag tror, herr vice talman, att skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i det avseende, som den ärade anmärkaren fäst sig vid, är långt mindre, än han syntes anse. I sak är skillnaden den, att även om ett fartygs bruttodräktighet icke uppgår till etthundra registerton, aktiebolag, som äger

Lagförslag om
förbud i vissa
all mot över-
låtelse av far-
tyg m. m.
(Forts.)

sådant fartyg, likvisst skall falla under de ifrågavarande bestämmelserna. Men även om ett fartyg har en bruttodräktighet av etthundra registerton och därutöver, är det ju visst icke säkert, att det är intaget i fartygsregistret, ty registrering är nödvändig endast om fartyget begagnas i passagerartrafik eller allmän fraktrafik. Däremot är det icke nödvändigt, om fartyg användas för fiske eller för att frakta uteslutande vederbörande ägares egna produkter.

Den olägenhet, som talaren pekade på, vidlåder nog alltså redan Kungl. Maj:ts förslag. Den fara han åter vädrar i förslaget, sådant det är formulerat av utskottet, för en överlåtare av en aktie att genom sin obekantskap med de faktiska förhållandena bli utsatt för straffpåföljd, torde nog vara avvärd genom formuleringen av straffbestämmelsen i 5 §, där det uttryckligen heter, att överlåtaren eller upplåtaren straffas, »där han insett eller bort inse, att överlåtelser eller upplåtelsen var jämlikt förordnandet förbjuden».

Den formulering, som utskottet valt, då det skrivs: »äger fartyg eller andel däri», är icke någon på fri hand tillsvarvad lokution utan man har helt enkelt tagit det kungliga förslag, som remitterades till lagrådet i fjol. Lagrådet avrådde den gången från att över huvud taget utfärda förbud mot aktieöverlåtelse med tanke på de svårigheter och särskilt den osäkerhet i omsättningen, som därigenom kan uppstå. Kungl. Maj:t avstod då för året från denna plan, men efter de erfarenheter man gjort under det gångna året visade det sig icke längre möjligt att låta saken bero. Förhållandet är, att t. ex. i Norge det utfärdas stiftelseurkunder för norska fartygsaktiebolag, där det i stiftelseurkunden utsäges, att man ämnar förvärva vissa svenska fartyg, vilkas förvärv genom redan gällande förbud förhindrat, om man icke lyckades gå omkring detsamma genom att använda aktiebolagsformen. Öppet tillkännager man alltså, att man ämnar kringgå vår fartygslag och förvärva till norsk fraktfart fartyg, som äro av svensk nationalitet! Och detta har skett icke i ett fall, utan i en mängd fall. Det drives här en trafik av enskilda personer i andra länder, som nog måste stävjas.

Det kan nog därvid icke heller undgås, att man måste gå längre än att bara begränsa sig till rederibolagen. Annars öppnas fortfarande ganska lätt utvägar för ett bolag, som icke självt direkt driver rederiförelse, att förmedla den obehöriga försäljningen. Det har gjort, att Kungl. Maj:t icke heller ansett sig kunna stanna vid dessa rederibolag.

Huruvida man däremot sedan för andra bolag än rederibolag bör begränsa sig till fartyg, som ha en bruttodräktighet på minst etthundra registerton eller icke, kan vara en smakfråga. Men orsaken till att utskottet här ansett sig böra lämna Kungl. Maj:t frihet att, därest förhållandena därtill giva tillräcklig anledning, gå längre, är den fara, som enligt vad utredningen givit vid handen, uppenbarligen föreligger för vår fiskeflottas fartyg mellan tjugu och etthundra registerton att bli försålda till utlandet. Denna fråga har nyligen varit föremål för myndighets prövning, till och med senare än då denna kungl. proposition avgavs, och det har från vederbörande

fiskerimyndighet på västkusten betonats, att en sådan fara nog är för handen och att man borde försöka få den avvärd. Utskottet har icke förbisett, att vissa svårigheter komma att följa med denna lag, men den är endast ett provisorium, tillgripet i nuvarande nödläge. Den är mindre riskabel än den skulle ha varit tidigare, på grund av att man nu har en bakgrund i den allmänna lag, som i stor utsträckning förbjuder överlåtelse av svenskt aktiebolags aktier, och den torde i varje fall vara ett nödvändigt ont, såsom saken nu ligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande resereglemente.

*Ang. revision
av resereglementet.*

I anledning av en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 288, av herr *Jonsson* i Gumboda, hade andra kammaren på hemställan av sitt omförmälda utskott för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om revision av gällande resereglemente.

Sedan detta beslut delgivits första kammaren, hade denna kammaré hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande av angiven orsak hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr *Lindblad*, *Ernst*: Denna motion är en gammal bekant, och jag vill erinra kammaren om att saken var före även i fjol, och att kammaren trots utskottets då tillstyrkande hemställan avslag framställningen.

Nu lämnar utskottet den upplysningen, att riksdagens justitieombudsman skulle vara betänkt på att i denna sak ingå till Kungl. Maj:t med framställning om en revision, och detta skulle fritaga utskottet från att nu taga någon bestämd ståndpunkt i frågan. Jag känner nu icke justitieombudsmannens uppfattning härvidlag, och jag vet icke heller, om justitieombudsman ännu är utsedd, men vi få väl antaga, att utskottet i varje fall förvissat sig om, att en sådan framställning är att förvänta.

Nu är anloppet emot det nuvarande resereglementet till synes inriktat på att få det billigare och framförallt rättvisare — säger

Ang. revision
av reseregle-
mentet.
(Forts.)

man — men min övertygelse är, att det genom en revision tvärtom kommer att bli dyrare för statsverket. Man har visserligen velat fastslå självkostnadsprincipen, men den varnar jag alldeles bestämt för, ty en tillämpning av den kommer alldeles säkert att i hög grad driva upp resekostnaderna. Min enskilda uppfattning är, att man skulle kunna reda sig med några mindre betydande ändringar eller tillägg till det nuvarande resereglementet.

Man framhåller så livligt, att man nu fått nya fortskaffningsmedel, automobiler bland annat, och att det torde vara nödvändigt att begagna sig av dessa. Ja, visserligen är det så i många fall, men dock långt ifrån i alla, och då man säger, att detta är ett fortskaffningsmedel, som ställer sig billigare att använda, så tror jag för min del, att det torde vara alldeles nödvändigt, om man skall ha rätt att övergå till det, att man låter den myndighet, som har att bestämma om resorna, även få rätt att avgöra, huruvida automobil skall få användas eller icke. Ty skall det bero på den enskilde tjänstemannens fria skön att välja automobil och betala väntpengar och sådant, då förstå vi, vart det kommer att bära. Det är nog bra att ha det bekvämt, men man får väl också ta hänsyn till kostnaderna.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 43, angående beredande av möjlighet för parter och deras biträden att sittande öfvervara rättegångsförhandlingar; samt

nr 45, i fråga om ändring i gällande bestämmelser angående fribiljetter för pensionerade befattningshavare vid statens järnvägar.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 47, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten.

Anmäldes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärf av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri; samt

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande nr 48, att vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 och vidkommande nr 49, att vad utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 53, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för lindring av fraktkostnaderna vid transport av majs till vissa delar av Norrland samt till Gottland.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförvarsdepartementet;

nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde huvudtitel;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av Badelunda pastorats präbendenatur;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för vissa folkskolinspektörer;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med återbetalning av räntefritt lån för svenska församlingens i London kyrkobyggnad;

nr 42, i anledning av riksdagens år 1916 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1915;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändringar vid Centralstationen i Stockholm m. m.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens järnvägar tillhöriga markområden vid Gnesta;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för revisorn hos telegrafstyrelsen J. C. Lundgren att för ålderstilllägg å lönen tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av den nya tilloppskanalen vid Trollhätte kraftstation;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av förlagskapital för tillverkning och transport av torvbränsle för statens kraftverks räkning;

nr 49, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående semester för tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar; samt

nr 50, i anledning av väckta motioner om upptagande av ett inhemskt statslån för mötande av ekonomiska statsbehov i följd av ett provisoriskt rusdrysksförbud;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i § 12 mom. 1 b i förordningen med tulltaxa för inkommande varor;

nr 14, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; samt

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1917 års taxering till bevilling för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående vissa ändringar i avlöningsstaterna för riksbanken och Tumba bruks tjänstemän;

nr 23, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret; och

nr 24, med förslag angående avlöningsförmåner åt en hos första kammaren anställd vaktmästare;

lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring, åsyftande rätt för annan än präst i statskyrkan att förrätta jordfästning; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, dels i anledning av väckt motion angående förbud för värnpliktiga ävensom för manskap vid armén och marinen att inköpa brännvin, dels ock i anledning av andra kammarens beslut i frågan; samt

nr 9, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning i fråga om statsunderstöd till upprättande och underhåll av kommunala rättshjälpskontor.

Friherre *Langenskiöld* väckte en motion, nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital vid statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Herr *Holmquist* avgav en motion, nr 109, angående krigstidstilllägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare, anställda hos riksdagen eller i dess verk.

Denna motion hänvisades till särskilda utskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 134, om rätt för föreståndaren vid kronohäktet i Ystad Gustaf

Edvard Rockström att för åtnjutande av löneförhöjning tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 140, angående ombyggnaden av Södertälje kanal; samt

nr 142, angående hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet följande kungl. propositioner:

nr 137, angående tilläggspension åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna;

nr 138, angående förändrade bestämmelser rörande understöd åt vissa förutvarande flickskollärarinnor; samt

nr 139, angående pension åt uppsyningsmannen O. Strandbergs änka Jenny Matilda Strandberg.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 141, angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, blev denna proposition på begäran bordlagd.

Justerades tretton protokollsutdrag för denna dag, varefter kamarens sammanträde avslutades kl. 3,08 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
